

Torsdagen den 22 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Anslag till teckning av aktier i Statsföretag AB (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande nr 31.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Den som hörde näringsutskottets ordförande herr Svanberg före middagspausen kunde konstatera att han inte visade sin allra vänligaste sida. Jag hoppas att middagsmålet gjort honom litet bättre stämd till humöret, om han nu hinner tillbaka från det innan den här replikomgången är över. Herr Börjessons i Glömminge och mitt förslag om en fristående expertgrupp bedömdes av herr Svanberg som "horribelt". Det var ett "underligt hugskott" och det var t. o. m. jämförbart med spionage. Det var minsann inte några dåliga anklagelsepunkter.

Det här är naturligtvis struntprat alltsammans. Jag har tidigare redovisat varför näringsutskottet skulle ha stor nytta av en fristående expertgrupp. Herr Svanberg har inte alls bemött förslaget i sak utan nöjt sig med att trava en serie nedvärderande ord om det, och den debatttekniken finner jag föga fruktbar. Varför svarar inte herr Svanberg i stället på min fråga om varför ett riksdagsutskott inte kan köpa konsulttjänster i en stor och viktig fråga? Det är ju inget ovanligt tillvägagångssätt.

Nu är anfall bästa försvar, och den tekniken använder sig också herr Svanberg av och ställde en fråga till mig. Han undrade hur det här förslaget går ihop med folkpartiets ställningstagande till frågan om den eventuella sammanslagningen av LKAB och NJA. Jo, det finns visst konsekvens i de liberala tankarna här, herr Svanberg. Vi menar att företags- och koncernledning skall ha det fulla ansvaret för sina kompetensområden. Vi har vid upprepade tillfällen varnat för och kritiserat en sammanblandningsekonomi där regeringen eller annat centralt organ blandar sig i ledningen eller organisationen av ett företag. Den principen hävdar vi nu liksom i frågan om hur den eventuella sammanslagningen av LKAB och NJA skulle utredas. Det förhållandet att näringsutskottet skulle skaffa sig dubbelsidig information, dels den som ges från den ansvariga företagsledningen, dels den som kan fås från en fristående expertgrupp, ändrar inte på något sätt på den principen. Det är inte fråga om någon styrning av företagsledningen i NJA, som herr Svanberg försökte låta påskina.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Torsdagen den
22 maj 1975

Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB

Men hur är det med herr Svanbergs egen logik? Näringsutskottet skall hålla sig underrättat om projektet, det var t. o. m. en skyldighet, enligt herr Svanberg. Jag har inget att invända mot det. Men varför kan då inte herr Svanberg litet mer avspänt resonera om hur utskottet fortlöpande skall hålla sig à jour med utvecklingen av det här projektet? Det är bara det vi har försökt väcka en debatt kring, låt vara med litet mer okonventionella tankar.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Fru talman! Det blir mest kringresonemang runt sakfrågorna om jag skall bemöta herr Svanbergs inlägg. Han klagade över att det blev en sådan väldig debatt om NJA och att det eventuellt skulle skada affärerna osv. Men jag tänkte vid det tillfälle då vi framställde kravet att få frågan återremitterad att socialdemokraterna bara skulle ha sagt, att vill ni ha den åter och titta på den ett tag till så var så god. Då hade det bara blivit fråga om ett klubbslag här i kammaren, och det hade inte givit någon publicitet alls. Det var relativt onödigt att bjuda sådant motstånd.

Sedan beskyllde herr Svanberg Norrbottencentern för att den stödde återremissförslaget. Det var ju inte någon votering i kammaren om detta. För att beslut om återremiss skulle gå igenom fordrades att endast en tredjedel av riksdagens ledamöter stödde förslaget. Norrbottencentern kunde alltså här i kammaren inte göra mycket åt det.

Herr Svanberg läste en dikt om eftertankens kränka blekhet. Ja, det var ju den som hade börjat komma fram. Det var när det började visa sig att de fina prognoserna inte skulle hålla som vi begärde återremiss av ärendet. Man hade t. o. m. svårt att hålla styrelseuppsättning i företaget. Den här debatten avser egentligen att förebygga att Stålverk 80 hamnar i eftertankens kränka blekhet om några år.

När det gäller frågan om huruvida två etapper skulle innebära en fördyring eller inte fick vi uppgifter som egentligen talar för båda alternativen. Jag står fast vid vad jag sade i mitt första anförande att det inte finns någon anledning att i dag kräva en uppdelning, men jag skulle tro att man inom företagsledningen – om man finner att utvecklingen talar för det – ändå kommer att dela upp projektet i två etapper.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Fru talman! Näringsutskottets ordförande herr Svanberg drog i början av sitt anförande historien om fan och grisen, och i slutet av sitt anförande läste han till protokollet in ett långt och högstämt citat ur Hamlet. Mellan de båda ytterligheterna fick vi höra att de som säger sig vilja ha klarhet om vissa problem kring Stålverk 80 i själva verket har helt andra motiv, nämligen "att misstänkliggöra företaget och dess ledning".

Min fråga till herr Svanberg är: Skall också detta uppfattas som en lustighet i stil med grishistorien eller som dikt à la Shakespeare? Om så inte är fallet ber jag herr Svanberg dokumentera riktigheten i påståendet.

Också näsknäppshistorien drog herr Svanberg fram fastän både herr Börjesson i Glömminge och jag hade uttryckligen sagt att några som helst sådana motiv inte låg bakom återremissyrkandet. Tyvärr avstod herr Svanberg, kanske på grund av tidsbrist, från att redovisa sina synpunkter på en rad sakfrågor som herr Börjesson, herr Wirtén och jag hade sökt aktualisera. Undantaget var, som herr Börjesson sade nyss, de synpunkter som framfördes på en uppdelning i etapper, men där tycker jag nog att herr Svanberg var för snabb när han avvisade den tanken. Avvisar man tanken måste man också vara beredd att tala om hur finansieringen skall ske av de nu våldsamt höjda kostnaderna. Var skall pengarna tas ifrån? Herr Svanberg vet utomordentligt väl hur trångt det är på kapitalmarknaden. Så sent som i dagens tidningar kan man läsa om att AP-fonderna inte längre har möjlighet att köpa obligationer i samma utsträckning som de gjort förut. Behovet av statlig upplåning känner vi alla. Hur trångt shipping och varvsindustrin sitter fick vi, om vi inte visste det förut, höra i utskottet i morse. Det är många olika intressen som konkurrerar, och vad finns det då för möjligheter för projektet Stålverk 80 att utan besvärande skador på annat håll få sina ytterligare miljarder?

Inte heller tog herr Svanberg upp diskussionen om avsättningsmöjligheterna fastän den är så väsentlig – inte heller lönsamhetsproblematiken. Jag kan väl inte fara med skvaller från styrelsen, sade herr Svanberg. Nej, det var det säkert ingen som väntat sig, men däremot hade nog många tänkt sig att utskottets ordförande skulle ge sina synpunkter på de väsentliga sakfrågor som hade dragits upp av tidigare talare.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Den form av ställföreträdande lidande som både herr Börjesson i Glömminge och herr Regnéll ägnade sig åt efter vad jag sade om Norrbottens riksdagsmän är det alldeles onödigt att vi sysslar med. Utskottets värderade vice ordförande vet mycket väl att jag aldrig har påstått att utskottets ledamöter har varit ute för att misstänkliggöra. Jag sade att det som ni troligen gjorde i god tro har föranlett en kampanj från annat håll som är ytterst osaklig. Det kan man inte komma ifrån. Jag sade emellertid inte att er kampanj var det. Men man kan handla på ett sätt så att resultatet blir tvärtemot vad man har avsett.

Vad jag sedan sade om Norrbottens riksdagsmän kan jag kanske debattera med dem. Jag har inte riktat några beskyllningar mot er.

Jag har inte tagit upp alla sakfrågor, sades det. Det är omöjligt att hinna med det. Jag tog upp de två frågor där det föreligger reservationer från moderaterna. Jag har behandlat uppdelningen i två projekt och frågan om redovisning varje halvår. Uppdelningen i två projekt fördyrar utan tvivel det hela, men det kan vara nödvändigt i en hopplös finansieringssituation. När man inte kan få fram kapital, begagnar man naturligtvis den möjligheten. Men så länge det finns en chans att klara projektet i en etapp, är det en riktigare affärsidé. Detta har jag försökt förklara,

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

och det trodde jag att vi var överens om i utskottet.

Övriga ting behöver jag inte ta upp. De har ju debatterats så ingående i utskottet en extra gång.

Min fråga till er två är: Varför var det nödvändigt att ta till idéen med en återremiss med den publicitet som detta får i pressen, oavsett om det var en debatt här eller inte. Det är en ganska ovanlig sak att göra så. Fanns inte exakt samma möjlighet att få upplysningar om vad som hände i NJA, Statsföretag osv. utan denna återremiss? Om utskottet hade framställt en önskan, hade ingen vägrat att lämna upplysningar. Det är egentligen där problemet ligger, och det har aldrig varit fråga om att ni inte skulle få upplysningar. Varför behövde man då ta detta dramatiska steg?

Jag beklagar att herr Wirtén höll sitt anförande på denna nivå. Han frågade om det är så förfärligt om riksdagen använde sig av konsulter. Självklart inte. Vi skall t. ex. om någon dag diskutera riksdagens hus och hur det skall byggas. Det är en annan grej. Men att leja människor, som skall följa ett bestämt företag utifrån och sedan komma till riksdagen och lämna uppgifter samt ge sina synpunkter, vilka sedan skall jämföras med företagsledningens, måste vittna om en väldig misstro mot företaget. Att utskottet säger att det skall hållas kontinuerligt underrättat är en annan sak. Jag tror inte, herr Wirtén, att det är ett riktigt sätt att gå till väga att införa dessa konsulter som normalt skall följa företaget. För mig verkar det vara konsulter av typen Cannon i våra amerikanska gangsterfilmer. Tror ni så illa om detta företag? Tror ni inte att ledningen för NJA kan lämna er hederliga uppgifter, om ni får dem hur ofta som helst? Medge, herr Wirtén, att detta var ett övertramp och att det är helt onödigt att ha sådana här konsulter!

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten så mycket mer. Jag tycker att herr Svanberg gång på gång försöker missförstå detta förslag. Låt mig bara erinra om att när propositionen om Stålverk 80 utarbetades använde sig industriministern själv av en referensgrupp för att få ärendet belyst från alla utgångspunkter. Jag tror inte alls att han hade för avsikt att misstro NJA-ledningen. Han tyckte det var värdefullt att få analysera om förslagen var hållbara och om den grund fanns som ledningen hävdade.

Det gäller här precis samma sak. Vi menar att näringsutskottet under uppbyggnadstiden skulle kunna ha nytta av en tvåsidig belysning av en stor och viktig fråga. Är detta så svårt att förstå? Vi har inte ett ögonblick talat om misstro mot NJA-ledningen. Jag har i stället både i denna debatt och i debatten med industriminister Johansson sagt att vi har fått en fullödlig information på de punkter som vi har bett att få information om.

Det är inte fråga om misstro, herr Svanberg, utan avsikten är, som jag sade nyss, att få en viktig fråga belyst från olika utgångspunkter.

Jag tror att den lilla ekonomgrupp utanför företagsledningen som har följt projektet har tillfört debatten många och värdefulla synpunkter. Och när vi diskuterade miljökraven för Stålverk 80 hade företagsledningen tillfälle att redovisa sin syn på vilka åtgärder som borde vidtas för rening av luft och vatten, samtidigt som man fick höra naturvårdsverk och koncessionsnämnd framlägga sina synpunkter. Det blir i en sådan sakframställning en vitalitet och en spänning som näringsutskottet skulle ha nytta av.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Nej, jag tror inte alls att herr Wirtén är ute efter att skada företaget, men just för den skull finner jag det här uppslaget utomordentligt underligt. Herr Wirtén har under diskussionerna i utskottet betonat att han inte är ute efter att skada projektet, att han inte misstror ledningen osv. Varför skall man då tillsätta människor med uppgift att kolla allt företagsledningen gör? Att projekteringen blir belyst på olika sätt är viktigt, men nu är bygget i gång. Och att jämföra med att folk från naturvårdsverket kommer och ger sin syn på miljövårdsanordningarna är ganska tokigt. Den myndigheten äger ju ytterst att besluta under vilka förhållanden anläggningarna skall få uppföras, och därför är dess synpunkter intressanta. Här handlar det ju om sådant som påverkar kostnaderna för bygget, osv. Naturvårdsverket har laglig rätt att bestämma därvidlag.

Att sätta till några ekonomer som skall följa ledningen mycket noga och kontrollera och komma med rapporter är något helt annat. Vi har ju möjlighet att sammanträffa med företagsledningen hur ofta vi vill och diskutera dessa ting. Jag förstår inte hur man har kunnat komma på den kufiska idén att tillsätta en särskild kontrollgrupp. Hade man verkligen misstrött ledningen, hade man haft uppfattningen att här är det något skumt, då skulle jag ha förstått det. Som det nu är kan jag bara upprepa vad jag sade till herr Wirtén i utskottet: "Har du tänkt igenom det här?" Detta är återigen ett exempel på att man fått tag i en idé, som man tycker ser bra ut, och så kör man fram den. Sedan märker man att det är ett tokigt uppslag, men det vill man inte medge utan man vidhåller att förslaget innebär den högsta formen av frihet, den liberala formen. Egentligen är det fråga om ett försök att framställa statlig företagsamhet som varande sådan att man inte får fram sanningen om man går in i företaget och ber att få upplysningar. Nej, man måste ha fristående experter som följer verksamheten. Jag förstår inte den här tanken. Däremot är det lätt att förstå ett önskemål om rapporter från NJA flera gånger per år.

Herr SIEGBAHN (m):

Fru talman! Jag vill börja mitt anförande med att uttrycka mitt beklagande över det sätt på vilket frågan om Stålverk 80 från början tagits upp och sedermera skötts på olika håll. Den har från början till slut

eller rättare sagt till dags dato, ty slutet har vi ännu ingalunda sett, politiserats i en utsträckning som inte kan vara till gagn vare sig för stålverket eller för befolkningen i området.

Det rör sig här om den största ekonomiska satsning som någonsin gjorts i Sverige. Mot den bakgrunden är det utomordentligt förvånande att tiden från frågans väckande på allvar till dess beslut i realiteten fattades var så extremt kort. Det rörde sig endast om några månader. Jag undrar om man kan leta upp något parallellfall i Sverige eller utomlands med en så kort planeringstid för en jätteinvestering. Skälet var givetvis att man till varje pris ville föra in frågan i 1973 års valkampanj, och den gav ju också regeringspartiet i stort sett de enda framgångarna i det valet.

Vid frågans realbehandling i utskott och kammare befann sig oppositionspartierna i en mycket handikappad situation. Inte ens näringsutskottets ledamöter fick tillgång till alla hemliga handlingar, och kammarens övriga ledamöter var helt utestängda från sådant material. Samtliga partier ansåg sig dock böra acceptera propositionen om Stålverk 80, och det är självklart att vi nu alla önskar att stålverket skall bli en framgång, redan av det enkla skälet att det är våra egna miljarder – det svenska folkets miljarder – som står på spel. Moderata samlingspartiet föreslog, som herr Regnéll nyss har berört, att man skulle söka få en både personlig och ekonomisk medverkan i projektet från det privata näringslivet. Det skulle ha varit om inte en garanti så dock en viss återförsäkring för att projektet utvecklades i rätt riktning. Vi beklagar att det förslaget inte accepterades förra året.

Mot bakgrund av vad som hänt är det oundvikligt – ja, självklart – att ansvaret för hela Stålverk 80 i första hand måste vila på den socialdemokratiska regeringen, i varje fall tills vi fått ett eventuellt regeringsskifte. När det gäller sådana här långsiktiga projekt förflyter ju många år mellan beslut och resultat, och det kanske därför ofta blir en tom fras när man talar om vem som måste ta ansvaret för ett visst beslut.

Men oppositionen har självfallet en mycket viktig uppgift i detta sammanhang liksom beträffande alla andra regeringsförslag och åtgärder. Det tillkommer oss att kritiskt, men för den skull inte negativt, följa utvecklingen och därigenom tvinga såväl regering som företagsledning till ett så effektivt och framgångsrikt arbete som möjligt. När det därför efter utskottsbehandlingen blev uppenbart att stora problem existerade i form av bl. a. kraftiga kostnadsfördyringar och en oförklarad avgång av stora delar av styrelsen i NJA var det oppositionens inte bara rättighet utan också skyldighet att skaffa sig en så grundlig kunskap som möjligt om det inträffade. Politiseringen av Stålverk 80 demonstrerades nu återigen av temperamentsfulla uttalanden av industriministern, näringsutskottets ordförande herr Svanberg och naturligtvis i all synnerhet av den socialdemokratiska pressen. Det gick så långt att oppositionspolitiker påstods ha av sagt sig "bruket av sitt förnuft". Vem kan ha någon glädje av att skapa ett sådant klimat och driva en sådan debatteknik?

Resultatet av debatten var således inte, som herr Svanberg nyss påstod, att man kom med misstänkliggöranden i den press som står oppositionspartierna nära. Det var just herr Svanberg och regeringspressen som kom med misstänkliggörandet genom att på detta sätt uttolka det beslut om återremiss som riksdagen fattat.

Oppositionens legitima verksamhet borde inte mötas med misstro eller betraktas som förräderi mot tidigare fattade beslut, såsom nu skett på sina håll. Tvärtom borde det ligga även i socialdemokraternas intresse att en fortlöpande granskning blir noggrann och att oppositionspartierna kunde övertygas om att investeringen fortskred på ett effektivt och tillfredsställande sätt.

Genom det gemensamma borgerliga uppträdandet i denna fråga finns det förhoppning om att socialdemokraterna skall inse sanningen av detta påstående, och man får hoppas att parti och press i framtiden skall inta en vettig attityd. Men vad näringsutskottets värderade ordförande i dag visat i sina uttalanden ger knappast något belägg för att dessa förhoppningar kommer att infrias. Hans skarpa och nästan hånfulla attityd påminner mycket om statsrådet Sigurdsens redan herostratiskt ryktbara uttalande, när vi för någon tid sedan här i kammaren diskuterade frågan om regeringen skulle behöva underställa riksdagen anslagsfrågor som gällde 7 miljarder till u-hjälp. Statsrådet Sigurdsen förklarade ju att det skulle bli sådan byråkrati om man skulle behöva konsultera riksdagen.

Men nu tror jag att herr Svanberg har missat den centrala poängen i detta sammanhang. Det är klart att frågan kunde ha underställts utskottet och att utskottet kunnat få en information som var mycket omfattande. Men det är inte bara utskottet det gäller – utskottet är ju endast en del av riksdagen.

Om man kallat in experter till utskottet hade naturligtvis utskottets ledamöter kunnat få en viss information. Men genom återremissen gav man utskottets ledamöter möjlighet att få en förhållandevis omfattande information som sedan kunde redovisas inför partigrupper, i den mån det var lämpligt, och i kammare. I varje fall det resultat, det omdöme om informationen som utskottets ledamöter kommit fram till kan alltså redovisas här i kväll och vidare till svenska folket.

Detta hade inte uppnåtts med herr Svanbergs metod, och det är verkligen underligt att herr Svanberg har reagerat så hårt mot att vi begärde denna återremiss. Det är visserligen ett ovanligt förfarande, men situationen var onekligen också ovanlig. Det rörde sig dock om miljardbelopp – kostnader som man plötsligt upptäckte att staten och det svenska folket skulle behöva ikläda sig. Det var något som man inte haft klart för sig tidigare.

I fortsättningen kommer säkerligen också problem att dyka upp. Man har redan tvingats att betänkligt sänka den kalkylerade avkastningsprocenten till en nivå som inom det privata näringslivet vanligen anses göra en investering olönsam. Mycket beror nu på den fortsatta planeringen och inte minst på om samarbetet med andra företag på stålindustrins

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

område, speciellt valsverk, kan komma till stånd och sålunda en någorlunda jämn och hög avkastning kan säkras. Sedan finns det naturligtvis andra problem, som i dag inte direkt berör riksdagen men som kanske så småningom kan komma att kräva dess medverkan. Jag syftar på de jättelika kommunala följdinvesteringar på kanske 2.5 eller 3 miljarder kr. som beräknas bli nödvändiga i Luleå på grund av stålverkets tillkomst och som kan skapa allvarliga finansieringsproblem. föreställer jag mig.

Hur näringsutskottets kontrollverksamhet skall organiseras kan man ha olika meningar om. Ett grundläggande faktum är att statens industriella verksamhet nu har fått helt andra proportioner än man tidigare varit van vid. Detta har också medfört att regeringen fått skapa en omfattande expertorganisation för att kunna följa och behärska utvecklingen. På sikt måste man nog också tänka sig att riksdagen, och då speciellt dess näringsutskott, erhåller liknande möjligheter att skaffa sig en klar bild av de frågor för vilka man ändå får ett betydande ansvar. Vi har i moderata samlingspartiet inte blivit helt övertygade om att de förslag i detta hänseende som framlagts av herrar Wirtén och Börjesson i Glömningsbäst tillgodoser detta önskemål. Men vi får väl fortsätta att fundera över problemet, ty det synes ganska klart att nya former måste tillskapas för riksdagens, i det här fallet näringsutskottets, kontroll för att göra det möjligt att bättre bedöma frågorna.

Slutligen är det ett oroande tecken att Statsföretag, som ändå måste ha ett väsentligt direkt ansvar för statens företag, tydligen inte fått eller tilläts få en rimlig möjlighet till inblick i och överblick över utvecklingen av Stålverk 80.

Fru talman! De upprörda påståenden som slungats ut om att näringsutskottets granskning av situationen skulle fördröja fullföljandet av investeringsplanerna för Stålverk 80 är naturligtvis totalt ohållbara. Under arbetets fortsatta gång kommer säkerligen ofta saker att inträffa som på det ena eller andra området kräver översyn eller omprövning. Detta gäller t. ex. den nyligen aktualiserade miljöaspekten. Jag tror att den granskning riksdagen nu fått företa varit av värde för alla parter.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till moderata samlingspartiets reservation i den här frågan.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Fru talman! I sakfrågan skulle jag egentligen ha kunnat avstå från att delta i den här debatten därför att jag helt ansluter mig till utskottsmajoritetens ställningstagande. Men efter de personliga utfall som herr Ingvar Svanberg har gjort i den här kammaren den 16 april, här i dag och dessutom ute på en mängd politiska möten, i den tidningspress där han är ordförande osv., kan jag inte undgå att ta kammarens tid i anspråk ett tag.

Jag var tyvärr av fullt legitima skäl utkvittad den 16 april och hade följaktligen ingen möjlighet att då delta i debatten. Jag är inte engagerad

i näringsutskottet på något sätt och har därför inte haft någon anledning att ta ställning till om frågan skulle återremitteras eller inte.

En del av utskottets ledamöter hade ändå begärt att ärendet skulle återremitteras, och jag kan förstå deras ställningstagande. Jag kan förstå att de gärna ville ha en redovisning av alla de problem som tyvärr då hade varit uppe till allmän debatt ute i den svenska pressen – ja, praktiskt taget överallt. Det var frågor om avhopp av tjänstemän, avhopp från styrelsen, osäkerhet beträffande kostnaderna, miljöfrågornas lösning i samband med stålverkets utbyggande, samarbete med stålindustrin nere i Tyskland, marknadsfrågor osv. Det är begripligt om man inför en sådan här enorm satsning gärna vill ha en redovisning av vad som skett på alla dessa enskilda punkter, efter de debatter som förekommit.

Det kan väl även ifrågasättas om det inte hade funnits möjlighet att innan ärendet återremitterades ta upp dessa frågor i utskottet. Men situationen var också den att många av dessa frågor gick in i avgörande skeden just i samband med utskottsbetänkandets behandling här i kammaren. Herr Svanberg har också redovisat att NJA:s styrelse samma dag höll ett sammanträde där hela frågan om byggnadsföretagets kostnadsutveckling skulle behandlas. Jag skulle följaktligen inte haft någon anledning att anmärka mot att frågan återremitterades.

Men vad som är för mig fullständigt obegripligt är att herr Svanberg, som under många år har gått under beteckningen "Norrbottnens näringsminister" och som är ledamot i styrelsen för NJA och ordförande i näringsutskottet, inte hade intresse av att med tanke på det egna länet ge utskottet tillfälle att få en så omfattande redovisning som det över huvud taget var möjligt. Det är obestridligt att en sådan handläggning som den herr Svanberg har uppvisat i denna fråga måste förorsaka skador av det slag som herr Ingvar Svanberg radat upp i en lång följd. Jag är visserligen inte helt övertygad om att det inte på den utländska marknaden genom detta beteende kunnat uppstå så stora skador som Ingvar Svanberg anger, men om han hade visat intresse av att så grundligt som möjligt få frågeställningarna klarlagda och genast i kammaren hade uttalat att det är klart, att de som handlägger ärendena skall lämna en utförlig redovisning, hade ingen människa i världen haft anledning att ifrågasätta någon svaghet hos Stålverk 80 i detta sammanhang.

Det är det mest orimliga påstående som över huvud taget kan tänkas, att kammarens handläggning skulle komma att förorsaka Stålverk 80 problem ute på världsmarknaden när Stålverk 80 kommer i gång med sin verksamhet. Nej, herr Ingvar Svanberg har av allt att döma tagit som sin uppgift att använda Stålverk 80 i den politiska propagandan. Det är för honom den väsentliga uppgiften. Att skapa ett företag i vårt läns näringsliv, som är så stabilt och allmänt accepterat som det över huvud taget kan bli, är för Ingvar Svanberg något oväsentligt. För honom tycks det mest väsentliga vara att kunna använda detta företag i den politiska propaganda som han vill föra i egenskap av regeringspartiets gruppledare här i kammaren och i egenskap av partiordförande i Norrbotten.

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Jag anser mig ha full anledning att fråga Ingvar Svanberg, på vilket sätt vi icke socialistiska riksdagsmän från Norrbotten – framför allt centerriksdagsmännen, som han nu så starkt har angripit – försvårat handläggningen i detta ärende. På vilket sätt har vi vältrat stenar i vägen för Stålverk 80? Har vi krävt några uttalanden? Har vi yrkat på återremiss? Har vi röstat för en återremiss?

Herr Ingvar Svanberg var ju så drabbad av yrsel vid behandlingen av ärendet här i kammaren att han inte ens fann sig föranlåten att begära en votering. För oss som känner honom är det ingenting förvånansvärt. Den hafsighet som alltid har kännetecknat hans arbete med olika frågor återspeglas på ett utomordentligt sätt i handläggningen av detta ärende.

Vi har alla i Norrbotten i allra högsta grad anledning att försöka skapa en atmosfär kring Stålverk 80, som gör att människor inte bara i Norrbotten utan i hela landet känner förtroende för och tilltro till företagen i vårt län och den enorma satsning som där görs. Vi har varit tacksamma för detta, men vi hoppas också att projektet skall kunna drivas på ett sådant sätt att det ger det resultat som företagsledningen önskar. Jag och många med mig har förtroende för företagsledningen och tror att den skall kunna åstadkomma ett bra resultat.

Här i kammaren har jag då och då tillåtit mig säga att även om man velat göra gällande att NJA är ett dåligt företag och inte har fyllt sin uppgift på det sätt som hade varit önskvärt, så har det varit en god investering därför att det ändå varit ett billigt sätt att klara av de enorma problem som annars skulle ha uppstått.

Jag skall vara nöjd med Stålverk 80 även om det inte ger några rekordvinster, men det är i alla fall att hoppas att det företaget skall bli lönsamt, för då kan man undgå den misstänksamhet mot företagsamhet i Norrbotten, som skulle bli följderna om Stålverk 80 kommer att gå dåligt i framtiden.

Men skall vi kunna undanröja misstänksamheten, då fordras det en större öppenhet än vad Norrbottens näringsminister har visat i den här frågan. Det krävs en handläggning av ärendet som ger ett större förtroende än det som herr Ingvar Svanberg har presterat. Han säger i sitt anförande här att han är ingen projektör och han har inte kunnat lämna redovisningarna. Nej, Gud bevara oss för hans projekterande, det vill jag klart och tydligt säga. Så pass mycket ansvar borde han rimligen ändå känna i egenskap av styrelseledamot att han medverkar till att skicka fram dem som kan frågan.

Jag hade tillfälle att träffa disponent Edström när han kom härifrån Stockholm efter att ha lämnat redogörelsen för utskottet, och jag uppfattade honom som utomordentligt belåten med att han fått möjligheten att för näringsutskottet redovisa situationen i samband med Stålverk 80. Men hade herr Ingvar Svanberg fått råda, då hade aldrig disponent Edström getts den möjligheten.

Fru talman! Jag skall inte gå in i vidare diskussion kring detta utskottsbetänkande. Jag tycker att det är alldeles utomordentligt, och där

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

säges vad jag hade hoppats att det skulle sägas. Man slår fast att det inte har presenterats några fakta som ändrar den grundläggande bedömning av projektet som utskottet gjorde förra året. Det har utskottet kommit fram till, och det är jag glad över. Jag hade inte heller förväntat mig någonting annat. Jag var helt övertygad om att den redovisning som skulle lämnas skulle ge de klarlägganden som behövdes för att utskottet verkligen med fullt ansvar skulle kunna föreslå riksdagen den satsning som det nu har föreslagit.

Jag ber därmed, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Egentligen är herr Johanssons i Holmgården inlägg inte mycket att kommentera; jag antar att kammarledamöterna själva kan upptäcka vad som ligger bakom det. Herr Filip Johansson är så ursinnig att han knappast kan behärska sig i talarstolen, han gör en massa personliga utfall mot mig och kommer med förfärligt underliga resonemang. Nå, Filip Johanssons humör är känt litet överallt, men jag trodde inte att han skulle göra sig själv otjänsten att uppträda på det här sättet i riksdagen; det är faktiskt inte honom värdigt.

Var herr Filip Johansson säger är ju egentligen ingenting. Han angriper mig för mitt sätt att vara, han talar om min "kända hafsighet" osv., men den frågan tycker jag att han kan överlämna åt väljare och andra att bedöma. Filip Johanssons åsikt om mig i det avseendet ger jag inte mycket för – den intresserar mig inte.

Men sedan frågar han: "Vad hade vi norrbottniska centerpartister kunnat göra, eftersom det aldrig var en votering?" Ni hade kanske kunnat få en votering, och så hade det sagts att vi var alldeles ovilliga att lämna dessa uppgifter. Ni kunde väl ha gått upp och sagt – inte herr Johansson i Holmgården när han inte var här, men han hade sin partikamrat här – att ni inte tycker att återremissen skall ske men att ni vill ha dessa uppgifter. Skall det vara så förfärligt svårt att fatta vad som är felet med en återremiss och med den uppståndelse som blir kring en så sensationell åtgärd? Har någon människa vägrat utskottet och riksdagen upplysningar om detta, när de kan framläggas? Hela den här historien är så barock att jag inte förstår hur man egentligen resonerar.

Så säger herr Johansson i Holmgården i slutet av sitt anförande något mycket egendomligt. Herr Johansson hade träffat disponent Edström när han kom från föredragningen i näringsutskottet, och han var så glad för att ha fått lämna denna upplysning. Ja, disponent Edström är ofta glad, men att han skulle ha hindrats från att lämna sådana här upplysningar! Det får ju ändå, herr Filip Johansson, vara någon måtta på vad man yxar till i ilskan. Herr Johansson menar att om jag fått råda, hade Edström aldrig fått möjlighet att lämna dessa upplysningar. Jag vill bara citera detta, så kan kammaren själv bedöma vad det ligger för mening i vad Filip Johansson här anför. Lugna ned nerverna litet, så att ni möjligen kan diskutera i stället för att stå här och vrålskälla på mig om fullständigt ovidkommande ting!

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Det som var tokigt – jag vidhåller det fortfarande och jag har diskuterat det med mina utskottskamrater – var att man måste tillgripa en så drastisk åtgärd och att det skulle kablas ut över landet och över världen att riksdagen har ifrågasatt NJA-satsningen och att vi måste ompröva alltsammans, när man inte behövde det för att få fram de siffror som då förelåg. Det har riksdagen aldrig nekats. Skall det vara så förfärligt svårt att fatta det?

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Svanberg anser att jag har gjort ett våldsamt utfall mot honom. Han står här i kammaren och säger att han inte misstänker det allra minsta att utskottet, som har ställt detta yrkande, har någon oriktig avsikt med sitt yrkande – vilket inte heller jag gör. Men gentemot oss, som inte har vare sig ställt något yrkande, gjort något uttalande eller väckt något förslag på något som helst sätt, gör han gällande att vi har vältrat stenar i vägen för Stålverk 80, att vi vill omöjliggöra dess utveckling. Det tycker han är fullt rimliga uttalanden som vi här skall acceptera utan att på något sätt reagera.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag tycker egentligen att vad herr Filip Johansson här säger också kunde ha varit osagt. Han menar att jag begär att han skall ta emot att jag har sagt att han är sådan och sådan men att han inte skall försvara sig. Jag hade hoppats att Filip Johansson skulle försvara sig och ge en sakligt grundad redogörelse för orsaken till att man måste tillgripa återremiss. Hans bemötande har i stort sett bestått i råskäll om min karaktär och min person. Jag fattar inte detta som ett bemötande, och det skadar inte mig. Det skadar herr Filip Johansson, som inte har några sakargument i denna fråga, att norrbottningarna, som poängterar hur betydelsefullt detta är, finner sig i att man gör denna återremiss i stället för att säga att vi kan få fram dessa upplysningar på annat sätt. Herr Filip Johansson kan ju studera uttalandena vid den presskonferens som hölls med Norrbottens och Västerbottens handelskammare som arrangörer. De kan inte misstänkas för några socialistiska påfund eller misstänkas för att på något sätt stå under mitt ordförandeskap. Man uttalade klart att det är psykologiskt förödande, i synnerhet för norrbottningarna, att man gör på det sättet som herrarna här har gjort. Läs det i stället för att försöka hitta på en massa invektiv mot mig. I den här frågan är invektiven mot mig mycket ointressanta för kammaren. Tala om sakfrågan!

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Norrbottens och Västerbottens handelskammare var av precis samma uppfattning – att det var angeläget att misstänksamheten gentemot Stålverk 80 eliminerades. Den misstänksamheten kunde inte elimineras på annat sätt än genom att man lämnade ut sakuppgifterna

i ärendet. Det var det som herr Svanberg inte ville vara med om, utan han gjorde sitt allra yttersta för att komma ifrån denna information.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Fru talman! Efter detta verserade och högtstående replikskifte må det också tillåtas mig att lägga några synpunkter på ärendet.

Det är klart att jag delar det mesta av herr Svanbergs synpunkter. De borgerliga partierna har i olika sammanhang gjort sitt bästa för att sabotera och misstänkliggöra utbyggnaden av den statliga industrisektorn i vårt land. Det finns det så många belägg för. Det beklagliga är att man utan tvivel haft framgång i sina strävanden. Regeringspartiet har inte haft modet eller viljan att ta den politiska strid som en planmässig utbyggnad av statlig industriverksamhet i stor skala kräver. Norrbottens Järnverks historia ger vittnesbörd om såväl borgerlig sabotagepolitik som regeringens undfallenhet.

Mot den bakgrunden fanns det all anledning att hälsa förslaget om byggande av Stålverk 80 med största tillfredsställelse. Det är den största industriella satsningen i detta land, har det sagts, och det är förmodligen riktigt.

Beslutet togs i största enighet av denna kammare. Det som fanns var några detaljreservationer. Men sedan kom – precis som väntat – storfinansens och de borgerliga kretsarnas motoffensiv. Strax efter beslutet kom man i gång med ett misstänkliggörande utan motstycke.

Vi kommer ihåg hur Industriförbundet engagerade dyrbar expertis för att bevisa hur galet det måste vara att Norrbottensmalmen i ökad utsträckning skulle förädlas på hemmaplan. De borgerliga tidningarna, alltifrån Expressen och Svenska Dagbladet till Sunt Förnuft och den borgerliga landsortspressen, engagerade sig i de mest dystra svartmålingar och olycksprofetior. Man firade orgier i vecklagan över projektets kostnadskrävande karaktär. Man demonstrerade, när det gällde Luleå, en miljövänlighet som inte plockas fram när det gäller de storkapitalistiska koncernernas utbyggnadsprojekt. En hycklande omsorg vars bevekelsegrunder undan för undan har blivit alltmer uppenbara.

Jag tror inte heller att man ser "spöken på ljusa dan" om man misstänker att de s. k. avhoppet från NJA-ledningen också bör betraktas som ett led i denna samordnade kampanj.

För ett par veckor sedan blommade det ut i riksdagen, när man med hänvisning till att kostnads kalkylerna inte kommer att hålla krävde återremiss till utskottet.

Den har nu skett och det är väl bara att konstatera att av denna stort upplåsta ballong är ingenting kvar. Luften har gått ur, och utskottet säger att vid en genomgång har inga fakta presenterats som ändrar den grundläggande bedömning av projektet som utskottet gjorde förra året.

Kvar finns moderaterna som vill dela upp projektet i två etapper. Det är en s. k. strategisk frontförändring. Kan man inte torpedera projektet kan man i varje fall förhålla det, kanske i hopp om att den andra etappen så småningom läggs i malpåse.

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Vad har man nu vunnit med allt detta? Ja, näringsutskottet har fått återupprepat inför sig i stort sett redan kända fakta. Men det är klart att något har man ändå uppnått. Man fick fart på en ny debattomgång i svenska massmedia, man spred en ny dos av misstänkliggörandets gift. Man kunde inför en bred allmänhet, svensk och utländsk, ge intryck av att det hela egentligen är något skumt, ett högst tvivelaktigt projekt. Så kan man naturligtvis också bedriva en kampanj i ett bestämt politiskt syfte. Inte har det varit till nytta för NJA eller för norrbottniska intressen. De borgerliga partiernas företrädare på Norrbottensbanken kommer knappast att skörda någon ära på hemmaplan för sina resp. partiers agerande.

Vi vill från vpk klart deklarerat att vi oreserverat är för Stålverk 80, att vi kommer att vända oss mot varje försök till förhållning och sabotagepolitik av vilken typ det vara må.

Stålverk 80 är betydelsefullt för hela Norrbotten. Det är ett gott steg på vägen mot det krav som sedan länge ställts i Norrbotten, nämligen att huvuddelen av Norrbottensmalmen skall förädlas på hemmaplan. Det är ett steg på vägen för att frigöra Norrbotten från den kolonialt präglade råvaruutplundringen, en hjälp på vägen att förändra länets näringslivsstruktur.

Det är lätt att spåra den storkapitalistiska bockfoten i kampanjen mot Stålverk 80. När Grängesbergsschefen Johan Åkerman vänder sig mot projektet är det inte av omsorg om landet eller om Norrbottens län. Herr Åkerman har funnit att högsta förnuft måste vara att centralisera framställningen av stålämnen till Grängesverket i Oxelösund. Från det hållet vill man inte veta av någon skärpt konkurrens från statens eget järnverk. Däremot vet man med säkerhet att det är god affär att förädla malm till stål. Malmen ger tio tolv gånger mera i pengar per ton när den har gått igenom stålverksprocessen. En statlig inbrytning på ett affärsmässigt så lukrativt område vill storfinansen inte veta av, och däri tror jag också underlaget finns till den samordnade kampanj som spelats upp i borgerligt styrda media och av och till även här i kammaren.

Stålverk 80 är viktigt för Norrbotten från flera synpunkter. Det ger mera jobb. Och rätt upplagt med en spridning av tillverkning utgående från NJA kan expansionen i Luleå få stor betydelse för hela vårt län. Detta är viktigt. Viktigt är också att vi ser Stålverk 80 som ett instrument för att bromsa den våldsamma rovdriften med malmen, en anledning att i ökad utsträckning övergå från råvaruexport till förädling, som ger mera pengar för mindre kvantitet bruten malm.

En förnuftig utveckling av förädlingen innebär att en verksamhet som kan pågå några decennier – jag syftar då på en malmbrytning av nuvarande omfattning – kan förlängas många gånger om och med bättre ekonomiskt utbyte.

Slutligen var motiveringen för denna återremiss att kostnadskalkylerna kommer att överskridas. Ja visst, men säg vilket projekt i den storleksordningen som har hållits inom de exakta ekonomiska ramarna. Kostnadsöverskridandet är desto mer förklarligt som praktiskt taget hela den

kapitalistiska världen befinner sig i en inflationskarusell som snurrar allt fortare. Stålverk 80-projektet kan inte undgå att påverkas av detta förhållande.

Det har också sagts att Stålverk 80 tar en alltför stor del av de investeringsmedel som finns i landet. Ja visst är det en stor bit. Men efter decennier av råvaruutplundring har samhället den moraliska skyldigheten att till Norrbotten ge något tillbaka som kan skapa sysselsättning på längre sikt och dessutom medverka till en bättre hushållning med råvaran.

Om Stålverk 80 tar 2 miljarder kronor i anspråk per år under investerings tiden, så motsvarar det ungefär en fjrtiondedel av beräknade årliga investeringar. Det tycker jag ger ett bättre grepp om proportionerna. Jag vill sluta med att säga att vi i vpk betraktar det som väl använda pengar och som en framgång för en politik som vi länge har pläderat för.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talmar! Näringsutskottets ordförande Ingvar Svanberg hade ingen lyckad stund i debatten i kväll med sina utskottskamrater. Det är en bedömning som jag gör helt reservationslöst. Och sedan gav han sig på moderaten och centerpartisterna på Norrbottensbänken.

När man lyssnar på Ingvar Svanberg får man klart för sig att han alltid är helt felfri. Han gör aldrig några felbedömningar vare sig som ledamot av NJA:s styrelse eller som utskottsordförande. Men låt mig här citera utskottets vice ordförande i debatten om återremiss den 16 april. Jag läser innantill:

”Vi som är ledamöter i utskottet utan att samtidigt i likhet med dess ordförande vara medlemmar av NJA:s styrelse kan möjligen uttala vår förvåning över att herr Svanberg, när detta ärende förbereddes i utskottet, inte på något sätt lät oss ta del av den kunskap som han rimligen redan vid den tidpunkten måste ha haft beträffande svårigheterna att fullfölja planerna på det sätt man tidigare tänkt sig.”

Även om herr Svanberg själv ansåg sig förhindrad att nämna någonting till utskottet, hade han sådana kontakter att han hade kunnat uppmana de ansvariga – vare sig det är regeringen eller NJA – att se till att näringsutskottet fick dessa informationer i tid.

Jag tror att det är fåfängt av Ingvar Svanberg att försöka övertyga dem som följt diskussionerna här i riksdagen och på hemmaplan om att han inte har sett till att debatten blivit utomordentligt inflammerad. Om man därtill som jag råkar bo i Norrbotten och ha en annan mening än Ingvar Svanberg, då finns det ingen hejd på vilka felbedömningar jag påstås ha gjort.

Vad är det då jag har sagt?

I den reservation som moderaterna fogat till detta i övrigt enhälliga betänkande har det påpekats att om denna stora anläggning, Stålverk 80, skall vara färdig 1979 så får den en med hänsyn till projektets storlek mycket kort utbyggnadsperiod. Därför har moderaterna väckt tanken att man skall pröva frågan om en uppdelning av projektet i två etapper.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Om detta har jag sagt – och det tydligen till Ingvar Svanbergs måttlösa vrede – att om det går att göra så utan att det uppstår stora svårigheter för stålverket och dess framtida ekonomi, så bör man i varje fall pröva frågan. Enligt min bedömning är det en fördel för bygdens utveckling och den framtida miljön om investeringsperioden för Stålverk 80 kan bli något längre.

Jag vill till sist bara säga att det för mig som norrbottning är glädjande att riksdagen även efter vårens riksdagsbehandling står fast vid sitt enhälliga beslut om byggande av Stålverk 80. Det är ett livsintresse för bygden och länet att Stålverk 80 blir en riktig satsning som ger långvarig sysselsättning åt tusentals personer i Norrbotten. För mig är det en bedömningsfråga om man skall forcera byggandet av denna 6 000-miljonersanläggning så att den blir färdig 1979 eller om man skall göra utbyggnaden på något längre sikt. Vad som är rätt vet vi bättre om fyra år.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är intressant att iaktta hur Per Petersson i Gäddvik och Filip Johansson i Holmgården reagerar i precis samma situation. Herr Petersson har tydligen ännu inte hetsat upp sig så att han inte vet vad han säger; han kan tala i vanlig samtalston och försöka hitta argument i stället för invektiv. Sedan är det en annan sak att jag inte gillar hans idéer – jag har ingenting att invända mot att han framför dem.

Herr Petersson säger att jag påstår att jag aldrig gör några felgrepp. Det har jag aldrig påstått. Men jag har påstått och påstår fortfarande, att det var ett felgrepp av de borgerliga att återremittera detta ärende till utskottet. De upplysningar som kom fram, kom fram oavsett återremissen. Den medförde dock att hela den gamla kampanjen från vissa kretsar mot Stålverk 80 tog ny fart och att debatten inflammerades – därmed inte sagt att Per Petersson gick över till dem. Är det så svårt att fatta att man genom återremissen satte ny fart på den?

Per Petersson fann också att min diskussion med mina utskottskamrater inte var lyckad. Om det tröstar honom får han gärna påstå det. Jag tycker nog att mina utskottskamrater hade ett annat sätt att resonera. Vi diskuterade sakfrågorna, och där framfördes inte denna fullständigt barocka tanke att jag på något sätt skulle uppträda som skvallrande i utskottet osv.

Det här har vi nu tjatat om hela kvällen. Men frågan är inte hurdana ni är och hurdan jag är utan om återremissen var en riktig åtgärd. Har industriministern, har utskottet eller någon annan försökt dölja någonting i detta sammanhang? Varför gå ut med sådana misstänkliggöranden och sedan säga att nu är luften rensad, nu vet man att NJA och Stålverk 80 är någonting bra?

Om man skall fullfölja det resonemang, skall man väl i så fall ta varje barock anklagelse som framförs mot Stålverk 80 på allvar och pröva

dem alla, men jag kan inte fatta att man behöver göra det utan tycker att det vore orimligt att göra så.

Sedan undrar man vad det är för märkvärdigt som man har sagt. Jo, man har, som moderaterna i övrigt, sagt att man skulle kunna göra en uppdelning på två etapper. Vad har då jag sagt om det? Jo, jag har sagt att detta visserligen är tekniskt möjligt, men att det gör det hela dyrare och dessutom skapar marknadsföringsproblem. Självfallet kan denna lösning prövas, om det är nödvändigt, men då är det finansieringssituationen som skall vara bestämmande, och därför behöver man inte tjata mera om detta nu.

Sedan säger herr Petersson någonting lustigt, nämligen ungefär så här: "Jag har ju bara sagt att om en uppdelning inte gör det dyrare, utan om det därigenom snarare blir bättre för företaget, är jag inte emot den." Men vilken människa är emot att göra det bättre för företaget? Det är ju inte detta som det är fråga om.

Jag vill konstatera att den här debatten mellan oss som är från Norrbotten väl borde kunna avslutas. Jag tror att människorna i Norrbotten upplever det som någonting förfärligt att Stålverk 80 ifrågasätts, och då är de helt naturligt tillbaka i sin gamla misstänksamhet mot de borgerliga. Detta är helt rimligt, eftersom de borgerliga aldrig riktigt har släppt tanken på att det är någonting skumt med statlig företagsamhet men att man måste försöka stå ut med den ändå, eftersom man tyvärr inte har något annat val.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag delar Ingvar Svanbergs uppfattning, att vi på Norrlandsbanken kan avsluta den här debatten. Men när Ingvar Svanberg försöker bevisa att han inte har någon skuld till att den här frågan blev återremitterad är jag inte med längre.

Herr industriministern JOHANSSON:

Fru talman! Jag tänker bara göra ett par korta kommentarer till den här debatten.

När jag lyssnat till debatten har jag självfallet med tillfredsställelse noterat att samtliga partiets representanter har uttalat att man är ense om att förusättningarna för beslutet om Stålverk 80 inte har förändrats sedan i fjol. Det är av stor betydelse att detta har sagts, och därför känner jag också glädje över den förnyade uppslutningen bakom stålverket.

Stålverk 80 är ett stort projekt – det har alla vittnat om. Det är för Norrbotten av utomordentlig betydelse, men jag förmenar att det även har en mer eller mindre avgörande betydelse för hela vår svenska industriella utveckling.

Dessutom skulle jag gärna vilja säga att förutom de intressenter på den utländska marknaden som har anmält intresse för samarbetet – som jag redan tidigare har talat om, men jag vill upprepa detta besked – har vi flera svenska företag inom järn- och stålbranschen som har sökt

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

kontakt för diskussioner om ett samarbete kring den produktion som vi hoppas så småningom skall komma till stånd i Stålverk 80.

Om nu utskottet, såsom här har vittnats om, har haft tillfälle till kontakter med företagsledningen och har haft möjlighet att bekanta sig med dem som står i främsta ledningen för NJA och Stålverk 80, tycker jag att också detta är av mycket stor betydelse. Jag har inte hört någon som har haft denna kontakt fälla något kritiskt omdöme. Det är av mycket stor vikt att vi har förtroende för dem som vi har lagt bördan på att förverkliga det projekt som uppgår till så stora belopp som vi alla känner till.

Om det nu är på det sättet att det finns ett informationsproblem, vill jag gärna uttala att jag är beredd att medverka till att den önskade informationen från NJA-ledningens sida kommer till stånd. Den kan, som jag ser det, lämpligen lämnas till utskottet – säg två gånger om året: en gång på våren och en gång på hösten. Jag kan deklarerat att NJA-ledningen självfallet är beredd till en sådan informationsverksamhet också framöver.

Herr Regnéll återgav ett uttalande av direktör Sköld till utskottet, i vilket han hade sagt att han inte hade fått besked från NJA. Jag kan naturligtvis inte bestrida det, men jag är en aning överraskad. De första uttalandena om att en kostnadsfördyring för projektet skulle kunna inträffa fick jag nämligen vid överläggningar med direktör Sköld och finansdirektör Andréén i Statsföretag någon gång vid månadsskiftet januari-februari. Det var i samband med en diskussion om kapitalproblem som berörde Statsföretags verksamhet i dess helhet. Det gav mig anledning att efterlysa kalkyler från NJA för att få ett faktaunderlag. Jag fick så småningom den promemoria ur vilken jag redovisade uppgifter i min debatt med herr Burenstam Linder den 1 april. Jag angav emellertid klart att det var ett mycket preliminärt material som man inte kunde dra några verkliga slutsatser av. Detta material tror jag de som deltar i styrelsearbetet i NJA har haft tillgång till så småningom, bl. a. direktörsassistenten i Statsföretag och som också den 16 april deltog i det sammanträde där man beslöt att hos Statsföretag anmäla de kostnadsfördyringar som här har omnämnts.

Jag vill säga detta därför att man inte skall misstänka att NJA:s ledning försöker undanhålla Statsföretags ledning de faktiska uppgifterna om vad som kan komma att inträffa. Självfallet är det en skyldighet för NJA-ledningen som dotterbolag till Statsföretag att hålla denna ledning underrättad. Det skedde också sedan man i NJA:s styrelse hade granskat materialet och beslutat att gå fram till regeringen, men självfallet via Statsföretag. Den 12 maj hade NJA:s ordförande återvänt från sin utlandsresa och kunde då justera styrelseprotokollet. Direktörsassistenten Kjell-Åke Dahlström hade enligt uppgift tillgång till ett ojusterat styrelseprotokoll redan den 30 april. Jag antar att det då också fanns tillgängligt för de övriga i Statsföretags ledning. Men om det där är bristande informations- och kommunikationsproblem ser jag det som en uppgift

att se till att de bristerna undanröjs.

Fru talman! Med detta har jag framför allt velat upprepa tillfredsställelsen över att vi nu står fast vid det beslut som fattades i fjol och att riksdagen efter vad jag nu kan se enhälligt kommer att upprepa sitt tidigare godkännande.

Herr REGNÉLL (m):

Fru talman! Det är alltid litet bekymmersamt att diskutera en person, hans uppfattning och hans uttalanden, när vederbörande inte har möjlighet att själv komma till tals och redovisa hur han ser på saken. I detta sammanhang är det Statsföretags verkställande direktör, herr Sköld, som jag citerade i ett tidigare anförande. Industriministern uttalar nu en viss förvåning över de citat som jag kom med och den uppfattning som redovisades av direktör Sköld. Jag sade att utskottet av direktör Sköld fått upplysningar, att NJA inte lämnat infordrat material till moderbolaget. Jag sade också att om herr Skölds uppgifter hade lämnats enbart till utskottet, så hade jag väl fått hålla inne med dem här i kammaren, eftersom vi är inställda på att inte skvallra ur skolan när det gäller sådant som sagts i utskottet.

Men när Statsföretag förra torsdagen hade bolagsstämma lämnades samma besked i många tidningsreferat från stämman, och därför måste det rimligen anses vara riktigt. Jag har ett par stycken av de avrivna tidningssidorna med mig från förra fredagen, där det lämnas referat från bolagsstämman. Det heter t. ex. på Dagens Nyheters handelssida under rubriken "Bekymrad VD i Statsföretag: Inga NJA-kalkyler till oss":

"Statsföretags ledning och styrelse har inte fått något som helst material om NJA:s fördyrade investeringsprogram. Personligen tycker jag att det är bekymmersamt för oss att inte ha det här materialet när vi nu sitter och brottas med Statsföretags finansiella problem, sade koncernchefen Per Sköld i samband med torsdagens bolagsstämma.

Vi har sett uppgifter om att NJA skulle ha blivit 900 miljoner kr. eller 1,4 miljarder kr. dyrare än det ursprungliga programmet. Men vi har inte kunnat behandla det i moderbolaget Statsföretags styrelse eftersom vi inte har sett NJA:s eget material, menade Per Sköld.

(Uppgifterna om fördyringen publicerades i dagspressen för en månad sedan.)"

Sedan kommer det som jag tillät mig säga var något uppseendeväckande:

"Varför har då inte NJA skickat över beräkningarna till moderbolaget som ju måste vara med och finansiera en del av fördyringen?"

Jag har varit utomlands en del så det har inte blivit tid, säger Erik Grafström, ordförande i NJA och styrelseledamot i Statsföretag."

Här föreligger ett visst informationsglapp, och jag noterar med tacksamhet industriministerns löfte om att man skall kunna brygga över detta.

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

Herr industriministern JOHANSSON:

Fru talman! Jag vill framhålla att jag inte bestred att uttalandet hade gjorts. Jag uttryckte en viss förvåning därför att det, såsom jag redovisade, någon gång i januari-februari riktades uppmärksamhet på att det här problemet kunde uppstå. Det gjordes av herrar Sköld och Andréén. Jag har väl därför anledning att förmoda, att man haft tillfälle att följa utvecklingen under de månader man arbetade med den preliminära promemoria som jag hade tillgänglig den 1 april.

Men den 16 april hade NJA styrelsesammanträde, ett ojusterat protokoll översändes den 30 april till direktörsassistenten i Statsföretag. Eftersom ordföranden, direktör Grafström, är utomlands från den 30 april till den 12 maj sker inte hans underskrift förrän efter hemkomsten. Skrivelsen om kostnadsökningen går från NJA till Statsföretag den 16 maj.

Det som också är viktigt i sammanhanget är att denna skrivelse och denna framställning inte kan komma riksdagen till handa under denna session. Saken skall först bedömas av Statsföretag och överlämnas till regeringen innan vi kan lämna den slutgiltiga redovisningen. Därför tycker jag att man har ägnat något för stor uppmärksamhet åt de uttalanden som direktör Sköld gjorde i detta sammanhang.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Fru talman! Vi fick nyss höra av industriministern att han fick de första rapporterna om en fördyring av detta projekt i månadsskiftet januari-februari. Då undrar jag varför inte industriministern meddelade detta vid den stora interpellationsdebatten vi hade den 27 februari. Jag fäste då uppmärksamheten på att det sannolikt skulle bli fördyringar. Då vi hade en ny debatt den 1 april, så kom inte industriministern med några sådana upplysningar förrän i en av replikerna när jag hade pressat på för att verkligen försöka få reda på hur stora kostnadsfördyringarna var.

Om det verkligen är som industriministern sade, att han hörde talas om fördyringarna i månadsskiftet januari-februari, varför väntar han då till den 1 april med att tala om för svenska folket hur det förhöll sig? Det har ju funnits flera tidigare tillfällen. Är det riktigt att under press så småningom komma med en så pass viktig upplysning?

Herr industriministern JOHANSSON:

Fru talman! Jag har inte tänkt ta upp någon ytterligare debatt. Får jag bara lämna en kort upplysning.

I samband med överläggningar med Statsföretags ledning om kapitalproblemen 1975/76 anförs att det kan uppstå fördyringar på Stålverk 80.

När jag i mars någon gång frågar NJA-ledningen om den har något material beträffande kostnaderna får jag en *preliminär* promemoria, vilket jag angav i debatten den 1 april. I den kunde jag läsa fram att man preliminärt bedömde de inträffade kostnadsökningarna på järn, stål och

Torsdagen den
22 maj 1975

*Anslag till teckning
av aktier i
Statsföretag AB*

maskiner så, att en fördyring av stålverket kunde uppstå med ca 900 milj. kr. Men fortfarande var detta ett material man höll på att arbeta med. Jag hade ingen anledning att i det läget göra något annat än att rapportera i riksdagen om det material jag hade och det gjorde jag mot bakgrund av att herr Burenstam Linder hade gjort uttalanden om att man kunde förmoda att Stålverk 80 skulle komma att kosta 7 miljarder.

Nu har vi alltså ett material som är presenterat och diskuterat i NJA:s styrelse. Det är överlämnat till Statsföretag och vi väntar på att få in det för en mer slutgiltig granskning. Den här frågan har nu varit föremål för näringsutskottets speciella uppmärksamhet och riksdagens debatt. I sak finns inte mera att tillägga nu.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Fru talman! Att frågan varit föremål för näringsutskottets förnyade uppmärksamhet är ju trots industriministern, eftersom han så energiskt kämpat emot en sådan förnyad granskning.

Det var en konstig upplysning vi fick, nämligen att industriministern hörde av Statsföretag, när man där diskuterade finansieringskalkyler, att det skulle bli fördyringar. Nu säger industriministern att det inte fanns något faktaunderlag för detta Statsföretags påpekande. Är Statsföretag verkligen ett så dåligt företag att det besvärar industriministern med en så viktig fråga som en finansieringskalkyl utan att ha faktaunderlag? Är industriministern så ointresserad att om han får höra om kostnadsökningar i månadsskiftet januari-februari väntar med att beställa in en promemoria från NJA till mars månad? Det var vad industriministern just sade. Då kvarstår ändå att när industriministern svarade på min interpellation den 1 april så var det först efter att jag i repliker hade begärt besked som det så småningom kröp fram en viss uppgift av ganska anmärkningsvärt slag.

Herr industriministern JOHANSSON:

Fru talman! Tillåt mig bara gratulera moderaterna till att man i sakdebatten hade ett så balanserat inlägg från herr Regnélls sida.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Torsdagen den
22 maj 1975

*Viss avdragsrätt för
kostnader för
arbetskläder*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 253
Nej - 46
Avstår - 1

§ 2 Föredrogs

Civilutskottets betänkande

Nr 26 med anledning av motion om renovering av Linköpings slott

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Viss avdragsrätt för kostnader för arbetskläder

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 28 med anledning av propositionen 1975:86 om viss avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för kostnader för arbetskläder jämte motioner.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Fru talman! I propositionen 1975:86 föreslås att avdragsrätt för kostnader för arbetskläder skall utvidgas under en period av tre år. Under denna tid avses arbetstagare och arbetsgivare träffa avtal om att arbetsgivarna i fortsättningen skall tillhandahålla sådana kläder kostnadsfritt. Kostnader för s. k. skyddsutrustning och för skyddskläder skall enligt förslaget få dras av utan beloppsbegränsning. För andra arbetskläder föreslås en avdragsrätt enligt schabloner med 300 kr. för år räknat.

Det är glädjande att den här frågan fått åtminstone en tillfällig lösning. Det är att hoppas att arbetsmarknadens parter under de tre år som föreslagits kommer att avtalsvägen klara upp dessa problem.

Vid 1972 års riksdag motionerade jag tillsammans med flera andra ledamöter i den här frågan. Yrkandet i centermotionen gällde då ett extra avdrag om 200 kr. Utskottet avstyrkte motionen med motiveringen att schablonavdrag av detta slag stötte på svårigheter på grund av de praktiska och kontrolltekniska problem som en sådan bestämmelse kunde antas medföra.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Viss avdragsrätt för
kostnader för
arbetskläder*

Tillsammans med min partikamrat Bertil Jonasson återkom jag i motionen 432 till årets riksmöte. I årets motion framhåller vi att riksskatteverket skall kunna meddela anvisningar om vilka grupper som skulle komma i fråga i det här sammanhanget samt att avdraget skall utgöra 300 kr.

Det är självklart att vi med tillfredsställelse hälsar de förslag propositionen innehåller, även om en del grupper, bl. a. jordbrukare och företagare, har undantagits från avdragsrätten. Utskottet säger emellertid att problemet för dessa grupper kan aktualiseras i ett större sammanhang. Det är angeläget att den frågan snarast möjligt bringas till sin lösning.

Man måste konstatera att de nuvarande förhållandena är helt otillfredsställande och orättvisa. En del arbetsgivare har tillhandahållit skyddskläder, andra inte. Det är anmärkningsvärt att detta förhållande inte har resulterat i att de som haft stort slitage på skyddskläder och själva betalat dessa fått göra avdrag i sin självdeklaration, fastän det i de här fallen har rört sig om jobbare som haft de tyngsta och smutsigaste jobben. Samtidigt har vissa skådespelare fått göra betydande avdrag för sina arbetskläder. Jag missunnar inte skådespelare dessa avdrag, men förfarandet har varit orättvist gentemot de stora kroppsarbetande grupperna i vårt samhälle – orättvisor som kommer att kvarstå med den avgränsning som förslaget har fått.

Jag vill till sist säga att jag tycker att propositionen i viss mån har tillgodosett våra motionsyrkanden. Att man har höjt schablonavdraget gentemot riksskatteverkets förslag och föreslår samma belopp, 300 kr. per år räknat, som vi motionärer har yrkat var nödvändigt. För att de föreslagna åtgärderna skall få någon större betydelse gäller det givetvis att den förteckning som riksskatteverket tillsammans med berörda arbetsmarknadsparter skall upprätta över grupper som skall komma i åtnjutande av schablonavdrag inte görs för snäv utan anpassas till verkligheten i arbetslivet. Skulle vidare arbetsmarknadens parter under den föreslagna treårsperioden ej komma fram avtalsvägen, som förutsatts i propositionen, hoppas jag att riksdagen får ta ställning till en förlängning av lagen.

Fru talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till skatteutskottets betänkande nr 28.

Herr HÖRBERG (fp):

Fru talman! Får jag börja med att uttrycka min glädje över skatteutskottets betänkande nr 28. Frågan om avdragsrätt vid inkomsttaxering för de kostnader som är förenade med särskilda arbetskläder har för tillfället fått en tillfredsställande lösning. Det kan vara av intresse att helt kort se tillbaka på hur frågan har behandlats i riksdagen under de närmast gångna åren.

Till 1972 års riksdag väckte ett tiotal ledamöter ur de borgerliga partierna en motion med krav att avdrag skulle medges för merkostnader för särskilda arbetskläder. Motionen avlogs av den dåvarande socialis-

Torsdagen den
22 maj 1975

*Viss avdragsrätt för
kostnader för
arbetskläder*

tiska majoriteten främst med motiveringen att det skulle "medföra nya gränsdragningssvårigheter och ojämnheter i beskattningen".

Till 1973 års riksdag hade motionärerna utökats med en representant för vpk, och regeringspartiet stod då inför risken att lida ett voteringsnederlag i kammaren. Riksskatteverket fick därför i uppdrag att *skyndsamt* utreda frågan, och med hänvisning till den utredningen avslogs motionen vid 1973 års riksdag, huvudsakligen med samma skäl om "de praktiska svårigheter och gränsdragningsproblem som är förenade med en sådan avdragsrätt".

Hösten 1973 förelåg riksskatteverkets utredning, som innebar ett klart förslag till positiv lösning av avdragsproblemet. Herr Jonsson i Alingsås och jag motionerade därför till 1974 års riksdag och föreslog exakt riksskatteverkets lösning med lagtext och allt. Ärendet hänsköts av skatteutskottet till 1974 års höstriksdag, men finansdepartementet, som hade haft frågan ute på remiss, var då ännu inte berett att lägga en proposition. Med hänvisning till att proposition skulle komma 1975 avslogs herr Jonssons och min motion i december 1974.

Nu till 1975 års riksdag föreligger en proposition som i stort sett följer riksskatteverkets förslag men begränsar lösningen till att bli ett treårsarrangemang för taxeringarna 1976-1978.

Även om alla i skatteutskottet hela tiden varit överens om att frågan om särskilda arbetskläder normalt skall lösas via kollektivavtal och att kostnaden skall betalas av arbetsgivarna, har skatteutskottet nu kunnat enas kring en lösning för de arbetstagare som av någon anledning inte får arbetskläder via avtal.

Departementschefen redovisar i propositionen att "riksskatteverkets förslag har mottagits positivt av de remissinstanser som företräder löntagarintressen". Ett sådant konstaterande kunde ha gjorts långt tidigare om förslaget om avdragsrätt fått en mera positiv behandling i skatteutskottet och kammaren.

Departementschefen konstaterar i propositionen vidare att "frågan om arbetskläder ännu inte fått en tillfredsställande lösning avtalsvägen". Därför går han med på avdragsrätt under tre år. Riksskatteverket skall utfärda regler för avdragsrätten, och *nu* är skatteutskottet berett att acceptera sådana regler. Utskottet framhåller "att de anvisningar rörande avdrag för arbetskläder som riksskatteverket kommer att meddela i hög grad kommer att underlätta tillämpningen av bestämmelserna och att de krav på bevisning som i allmänhet uppställs från beskattningsmyndigheternas sida inte torde medföra särskilda svårigheter när det gäller att bedöma frågan om avdrag för arbetskläder".

Min glädje över betänkandet kanske efter den här redovisningen är förstärlig för kammarens ledamöter. Slutsatsen av utvecklingen i denna fråga blir uppenbarligen att opposition i riksdagen lönar sig - under förutsättning att man är tillräckligt envis.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 28 angående avdragsrätten för arbetskläder talar utskottet om frågans begränsade betydelse. Det förvånar mig att skatteutskottet tydligen uppfattar frågan som liten och rätt betydelselös. Det är en stor fråga för alla de kroppsarbetare som har tunga och smutsiga yrken och sliter ut arbetskläder onormalt fort. Dessa grupper har åter och åter krävt att få göra avdrag för arbetskläder. De har i de flesta fall vägrats. Samtidigt har de genom pressen fått reda på t. ex. att skådespelare fått avdrag för scenkläder. Det har inte varit några vackra ord som sagts då ute på arbetsplatserna – det kan jag försäkra, om någon händelsevis inte känner till den saken.

Efter många och långa krumbukter från regeringen och riksskatteverket har vi nu äntligen fått en proposition om att en utökad rätt till avdrag för arbetskläder skall medges.

Propositionsförslaget skulle naturligtvis i flera avseenden ha kunnat vara bättre än det är. Det framgår bl. a. av vad skatteutskottet säger angående egenföretagare. Men det är när det gäller avdragsbeloppets storlek ändå mycket bättre än riksskatteverkets förslag, och detta måste hälsas med stor tillfredsställelse, liksom att förslaget över huvud taget har kommit. Det är trots allt ett stort steg på vägen mot rättvisa på det här området.

Men i motsats till riksskatteverkets förslag föreslås i propositionen att avdragsrätten skall tidsbegränsas till tre år. Där kommer det negativa fram igen. När vår socialdemokratiska regering inte längre kan säga nej till kraven vill man inte medge avdragsrätt mer än tre år. Motiveringen är att arbetstagarna under tiden skall träffa avtal om ersättning på annat sätt. Jag tycker att förslaget i det avseendet är oriktigt och orättvist – därför har jag i en motion föreslagit att de i propositionen föreslagna avdragsreglerna inte skall tidsbegränsas.

Det måste väl stå klart för alla att även om man lyckas få in i avtalsuppgörelserna en rimlig ersättning för slitage av arbetskläder, så kommer det att finnas enskilda eller grupper av arbetare som inte kan tillgodogöra sig ersättning och som i så fall måste ges avdragsrätt vid deklarationen. Om man för en viss grupp inte lyckas lösa frågan avtalsvägen kommer också hela denna grupp att mista avdragsrätten efter tre år. Det är konsekvensen av förslaget.

Jag har också i den motion som jag väckt framhållit att avdragsreglerna bör tillämpas generöst mot dem som har svårt att bevisa sina kostnader. Men till min förvåning har skatteutskottet avstyrkt motionen. Det fanns inte så mycken känsla för de här problemen att utskottet kunde tillstyrka motionens hovsamma begäran. Frågan är av begränsad betydelse, säger utskottet.

Man kunde ha hoppats att det lämnats en dörr på glänt när det gäller tiden efter de tre åren. Men jag fattar det inte så. Jag fattar det i stället så att utskottet har slagit igen dörren när utskottet, beträffande arbetare som inte senare omfattas av avtalsbestämda ersättningar för arbetskläder,

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Viss avdragsrätt för
kostnader för
arbetskläder*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Viss avdragsrätt för
kostnader för
arbetskläder*

säger att utvecklingen på arbetsmarknaden går mot att lösa dessa frågor avtalsvägen. Sedan heter det att "denna tendens skulle givetvis motverkas av en permanent avdragsrätt för arbetskläder. En tidsbegränsad avdragsrätt kan däremot ses som en lämplig stimulans i rätt riktning."

Som jag sade är jag glad över att förslaget över huvud taget har kommit och att det innebär en klar förbättring i varje fall under en treårsperiod. Men jag beklagar att både regeringen med propositionsförslaget och skatteutskottet, som stöder regeringen, är så negativa i det här avseendet – t. o. m. mer negativa än riksskatteverket, som sannerligen inte kan beskyllas för att vara överdrivet generöst.

Jag skulle naturligtvis kunna begära votering och rösträkning om min motion, så att alla i kammaren fick tillfälle att visa om de har vilja att hjälpa kroppsarbetarna i det här avseendet även när det gäller tiden efter de tre åren. Men med tanke på att det är ett enhälligt utskott som står bakom betänkandet skulle det väl bara bli en meningslös demonstration, och därför avstår jag från detta. Eftersom den tidigare helt negativa inställningen dock i alltför hög grad kvarstår när det gäller avdragsrätten för arbetskläder kommer frågan med säkerhet igen vid följande riksmöten. Problemet är bara delvis löst med det föreliggande förslaget.

Fru NORMARK (s):

Fru talman! Med ett enhälligt utskottsbetänkande och med all den glädje som här har demonstrerats skulle väl diskussion över huvud taget vara överflödig. Men jag förstår anledningen till den. Det har funnits ett behov att göra en historieskrivning. Den är inte riktigt fullständig, så jag måste komplettera den. Det förelåg också i följd socialdemokratiska motioner för en viss mycket hårt ansatt och aktuell grupp i vårt samhälle, nämligen skogsarbetarna, som inte har några av de förmåner som räknats upp här.

Man skulle också kunna låta historieskrivningen gå mycket längre tillbaka i tiden. När man granskar den promemoria från riksskatteverket som åberopas finner man att ärendet funnits med sedan början av 1950-talet. Det är sannerligen ingen ny fråga.

Det beslut som vi kommer att fatta grundar sig på regeringens proposition 1975:86, som innebär en utvidgad rätt till avdrag för kostnader för arbetskläder. Jag hoppas att herrarna här tycker att delad glädje är mångdubbel glädje, eftersom så många har medverkat.

Kostnader för skyddsutrustning skall enligt förslaget få dras av utan beloppsbegränsning. Att kostnaderna skall kunna verifieras är självklart. För andra arbetskläder föreslås en avdragsrätt enligt schablonmetoden.

Enligt arbetarskyddskungörelsen är arbetsgivaren skyldig att bekosta personlig skyddsutrustning, som speciellt är avsedd till skydd mot olycksfall och ohälsa i arbetet. Det finns många exempel på avtal om övriga beklädnadsförmåner. Det kan vara overaller, som på grund av arbetets art slits särskilt hårt. Det kan vara förmåner som beror på att särskild

klädsel är föreskriven, t. ex. uniformer. I riksskatteverkets promemoria med förslag om viss avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för kostnader för arbetskläder finns en lång förteckning över grupper inom industrin och den offentliga sektorn som har frågan om arbetskläder löst genom avtal.

Sedan den skrevs 1973 har ytterligare grupper tillkommit. Det kan nämnas att de flesta landsting numera tillhandahåller skyddskläder som tidigare hänfördes till personlig omkostnad. Sådana förmåner anses i allmänhet vara av mindre värde och undantas från beskattning. Ibland kan arbetstagaren få viss gottgörelse i pengar. Sådana förmåner har ju i allmänhet beskattats, och avdrag för inköp av arbetskläder har ej medgivits. Merkostnader för arbetskläder framstår för många som en direkt omkostnad för intäkternas förvärvande. Att avdrag vid beskattningen inte har medgetts upplevs som orättvist.

Det är rörande att bevittna den uppslutning som här sker när det gäller att tillvarata kroppsarbetarnas intressen. Jag har svårt att tycka att det låter riktigt äkta, åtminstone när herr Åkerlind pratar. Han kritiserar utskottet, som har skrivit att frågan är av ringa betydelse. Hans partivänner i utskottet står enhälligt bakom detta betänkande, så han förstår att en begäran om votering skulle bli en bumerang.

Till herr Hörberg, som talade om den socialistiska majoritetens framfart 1972, kan jag säga att centerpartiets ledamöter stod för ett särskilt yttrande, där de också delade majoritetens uppfattning att det här var en fråga som skulle lösas av arbetsmarknadens parter. Jag undrar vad herr Gustafsson i Säfte säger om att nu helt plötsligt enrolleras i de socialistiska leden. Men det får han väl ta upp själv.

Också herr Gustafssons historieskrivning går tillbaka bara till 1972. Han känner sig nu helt tillfredsställd. Jag har t. o. m. varit i tillfälle att se att han har skrivit i sin hemortstidning att solen lysor en sådan här dag, då man har fått som man har velat. Men det är många som har varit före med detta förslag!

Jag tycker att utskottet har gjort en uttömmande skrivning kring motionerna. Utskottet är, som sagt, enhälligt och det finns därlör inte anledning till någon längre diskussion. Med hänsyn till den nitälskan som visats här kan jag bara hoppas att var och en av er gör en insats för att påverka arbetsmarknadens parter, så att alltfler grupper får denna fråga löst på det sätt som det enhälliga utskottet anser är det riktiga.

Med det anförda ber jag, fru talman, att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 28.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Fru Normark påstår att det funnits ett behov av historieskrivning i denna fråga. Jag vet inte om fru Normark har något behov av historieskrivning på detta område – jag har det i varje fall inte. Jag har genom att jag känner dessa problem i grunden, bl. a. från mitt tidigare arbete, ett behov av att föra fram de önskemål som jag vet att kropps-

Torsdagen den
22 maj 1975

*Viss avdragsrätt för
kostnader för
arbetskläder*

arbetarna har på det här området. Det är ingenting som man skall raljera om genom att tala om en rörande uppslutning och om att man är intresserad av kroppsarbetarnas villkor. Det är för dem en stor och allvarlig fråga och ingen struntsak.

Fru NORMARK (s):

Fru talman! Nej, jag har aldrig, herr Åkerlind, sagt att det gäller en struntsak, och jag noterar med tillfredsställelse det intresse som nu visas för den här frågan. Jag hoppas verkligen att herr Åkerlind på arbetsgivarsidan känner lika djupt för den.

Det förhållandet att arbetstagarna får fria arbetskläder kan användas på många sätt. Jag fann i min brevlåda häromdagen en lapp från ett företag som sökte nya medarbetare. Företaget räknade upp hur bra de anställda hade det på alla sätt. Bl. a. skrev man följande: Naturligtvis har vi personalmatsal med låga priser, fria arbetskläder och rabatt på fotoartiklar i personalbutiken.

Detta tycker jag manar till efterföljd.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Fru Normark säger att hon hoppas att jag på arbetsgivarsidan känner lika djupt för frågan. Jag förstår inte det yttrandet. Menar fru Normark att också arbetsgivarna har för dåliga avdragsmöjligheter när det gäller arbetskläder eller vad är meningen?

Fru NORMARK (s):

Fru talman! Jag uttryckte mig antagligen dåligt, för det kan ju inte vara något fel på herr Åkerlinds fattningsförmåga. Jag menar naturligtvis, herr Åkerlind, att jag hoppas att ni verkligen lägger manken till när ni tillsammans med arbetsgivarna har möjlighet att slåss för att arbetarna skall få förmånen av fria arbetskläder reglerad genom avtal.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Jo, om det gäller, fru Normark, att försöka få arbetsgivarna att gå med på detta ansluter jag mig till det kravet. Men det är väl inte något som bara jag skall stå för. Det är väl något som vi skall hjälpas åt med – även fru Normark, hoppas jag.

Fru NORMARK (s):

Fru talman! Jag vet inte om det är någon mening med att fortsätta denna debatt. Jag vill bara ytterligare påminna herr Åkerlind om att hans partivänner i utskottet enhälligt står bakom betänkandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkanden

Nr 7 med anledning av propositionen 1975:93 om medel för det nordiska ministerrådssekretariatet i Oslo

Nr 8 med anledning av motioner om åtgärder mot diskriminering av kvinnor, m. m.

Nr 10 med anledning av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering (PRR)

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 18 med anledning av propositionen 1975:37 med förslag om nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. och ändringar i familjebidragsförordningen (1946:99) m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:37 (försvarsdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av statsrådet Holmqvist – föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer för ersättning åt värnpliktiga m. fl. som föredragande statsrådet förordat,

dels anta inom försvarsdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99),
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
4. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås delvis nya principer för ersättning åt värnpliktiga m. fl. Dagersättning åt värnpliktiga under grundutbildning föreslås utgå med ett fast belopp per dag. Detta kompletteras med ett rörligt belopp som ökar med tjänstgöringstidens längd. Nuvarande samband mellan lön och grad liksom tjänstgörings- och utbildningspremier slopas. Det familjesociala stödet anpassas till de normer som gäller inom det sociala området i samhället i övrigt. De nya ersättningsprinciperna för värnpliktiga föreslås bli tillämpade även för de vapenfria tjänstepliktiga och för dem som genomgår utbildning till värnpliktig officer, reservofficer och regementsofficer.

Värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga föreslås få ersättning som anknyter till sjukpenningförsäkringen. Denna ersättning föreslås få en nedre garantiniyå. För dem som genom sin befattning i krigsorganisationen har särskilt ansvar och merarbete föreslås en speciell befattning ersättning.

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

Administrationn av ersättningar åt värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga förs utom beträffande befattningsersättningen över till försäkringskassorna. Härigenom avlastas kommunerna vissa administrativa uppgifter.

I propositionen läggs vidare fram förslag till lagändringar som föranleds dels av förslagen i årets budgetproposition om förbättrade värnpliktsförmåner, dels av att den nya regeringsformen har börjat tillämpas den 1 januari 1975."

I detta sammanhang hade behandlats
beträffande premier m. m.

dels motionen 1975:1183 av herr Oskarson (m), i vilken hemställts att riksdagen beslutade att i skrivelse till regeringen anhålla om snara åtgärder för att förbättra rekryteringen av reservofficerare och värnpliktigt befäl i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen 1975:2060 av herr Oskarson m. fl. (m, c, fp), i vilken hemställts att riksdagen vid fastställande av riktlinjer för ersättning åt värnpliktiga m. m. beslutade att i skrivelse till regeringen anhålla att utbildningspremier vid utbildning till reservofficer uppräknades i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen 1975:2061 av herr Oskarson m. fl. (m), såvitt avsåg yrkande 1 att riksdagen vid fastställande av riktlinjer för ersättning åt värnpliktiga m. fl. som sin mening uttalade att utbildningspremierna borde bibehållas i princip i överensstämmelse med vad som nu gällde samt uppräknas i enlighet med förslag av utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. (UFV),

beträffande ersättningar under repetitionsutbildning motionen 1975:2061 av herr Oskarson m. fl. (m), såvitt avsåg yrkande 2,

beträffande familjesocialt stöd

dels motionen 1975:1181 av herr Måbrink m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkande 2,

dels motionen 1975:1804 av fru Fränkel (fp),

dels motionen 1975:2058 av herr Måbrink m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandena 2 och 3, nämligen att riksdagen beslutade föreslå regeringen
2. att samtliga värnpliktiga, oavsett civilstånd, skulle erhålla ett bostadsbidrag motsvarande rimlig bostadskostnad,

3. att värnpliktig under grundutbildningen skulle erhålla bidrag till hustru eller motsvarande, om denna var arbetslös,

dels motionen 1975:2061 av herr Oskarson m. fl. (m), såvitt avsåg yrkande 3,

beträffande de värnpliktigas resor

dels motionen 1975:336 av herr Svanström m. fl. (c), i vilken hemställts att riksdagen beslutade att helt fria hemresor för värnpliktiga infördes

fr. o. m. den 1 juli 1975,

dels motionen 1975:741 av herr Björk i Gävle m. fl. (c), i vilken hemställdes att riksdagen uppdrog åt regeringen att komma med förslag till nya regler för de värnpliktigas resor under fritid,

dels motionen 1975:1181 av herr Måbrink m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkande 3 att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa att alla värnpliktiga gavs rätt till obegränsat antal kostnadsfria resor från och till förläggningen,

dels motionen 1975:2058 av herr Måbrink m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkande 1 att riksdagen beslutade föreslå regeringen att för alla värnpliktiga införa "frikort", som berättigade till obegränsat antal resor på kommunala, statliga och privata kollektiva kommunikationsmedel,

beträffande frågan om fast anställning av regementsofficersaspiranter motionen 1975:2059 av herr Oskarson m. fl. (m),

beträffande ersättning åt frivillig personal motionen 1975:1186 av fru af Ugglas (m), såvitt avsåg yrkandena 2 och 3,

beträffande värdesäkring av värnpliktsförmåner

dels motionen 1975:332 av herrar Björk i Gävle (c) och Norrby (c),

dels motionen 1975:335 av herrar Svanström (c) och Bengtsson i Göteborg (c),

dels motionen 1975:2058 av herr Måbrink m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkande 4 att riksdagen beslutade föreslå regeringen att samtliga värnpliktsförmåner skulle värdesäkras,

beträffande vissa skattefrågor

dels motionen 1975:2056 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c),

dels motionen 1975:2057 av herr Kindbom m. fl. (c) samt

beträffande frågan om kostnadsansvar för verkskydd motionen 1975:2062 av herr Strindberg m. fl. (m).

Utskottet hemställde

beträffande värnpliktsförmåner m. m.

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2061, yrkande 1 såvitt gällde att behålla utbildningspremier vid befälsutbildning i samband med grundutbildning,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av regeringens förslag samt motionerna 1975:1183, 1975:2060 och 1975:2061, yrkande 1 i denna del, anfört om åtgärder för att stimulera till ökat deltagande i utbildningen till reserv- och värnpliktsbefäl,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2059 om fast anställning av regementsofficersaspiranter,

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2056 om ny utredning angående förmånssystemet,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2061, yrkande 2, om förmånerna under repetitionsutbildning,

6. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1181, yrkande 2, 1975:1804 och 1975:2058, yrkandena 2 och 3, om bostadsbidrag m. m.,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2061, yrkande 3, om finansieringen av de sociala kostnaderna för värnpliktiga,

8. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:332, 1975:335 och 1975:2058, yrkande 4, om värdesäkring av värnpliktsförmåner,

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1186, yrkandena 2 och 3, om förmåner åt frivillig personal,

10. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av regeringens förslag samt motionerna 1975:336, 1975:741, 1975:1181, yrkande 3, och 1975:2058, yrkande 1, anfört om fria resor m. m.,

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2057 om det kommunala skatteunderlaget,

12. att riksdagen godkände de riktlinjer som förordats i propositionen,

 beträffande civilförsvarsförmåner

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2062 om kostnadsansvaret för verkskydden,

14. att riksdagen godkände de riktlinjer som förordats i propositionen,

 beträffande författningsförslagen

15. att riksdagen skulle anta regeringens förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99),

16. att riksdagen skulle anta regeringens förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),

17. att riksdagen skulle anta regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,

18. att riksdagen skulle anta regeringens förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74).

Reservation hade avgivits av herrar Petersson i Gäddvik (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2061, yrkande 1, och med avslag på regeringens förslag i denna del uttalade att utbildningspremier borde utgå även för befälsutbildning i samband med grundutbildning

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Gustafsson i Stenkyrka, Pettersson i Örebro, Gernandt och Björk i Gävle samt fru Ekelund (samtliga c).

Herr DANELL (m):

Fru talman! Dagens beslut i principfrågorna om nya förmåner till värnpliktiga och förbättringar i familjebidragsförordningen är välkomna. Ett omfattande utrednings- och remissarbete är bakom oss, och vi kan gott kosta på oss erkännandet att förmånsreformen är en väl genomarbetad produkt. Detta tror jag speciellt står klart för dem som sysslar med värnpliktsfrågorna, nämligen de många aktiva värnpliktiga och de politiska ungdomsförbunden. Det har funnits goda möjligheter att påverka slutprodukten, och i mångt och mycket har man också fått gehör för sina åsikter.

Arbetet med de nya värnpliktsförmånerna har, som jag uppfattar det, framför allt utgått från det faktum att man så långt pengarna räcker skall se till, att värnplikten inte får karaktären av att, förutom den principiellt viktiga plikten, innebära en avsevärd ekonomisk uppoffring. Hur mycket vi än förbättrar ersättningssystem och familjebidrag kommer värnplikten naturligtvis alltid att bli kännbar för många men den får inte kännas omotiverat tung. Denna uppfattning är det inte bara försvarsutskottet och de värnpliktiga som har, utan – det vill jag understryka – även alla de aktiva befäl som jag har träffat delar uppfattningen om behovet av förbättrade förmåner till de värnpliktiga. Om inte annat blir ju stämningen bättre och det dagliga arbetet ute på förbanden avsevärt mer friktionsfritt, om vi tillerkänner de värnpliktiga rimliga ersättningar.

Utskottsarbetet med propositionen 37 med förslag om nytt förmånsystem för de värnpliktiga och ändringar i familjebidragsförordningen har inte varit särskilt dramatiskt. I de stora frågorna är vi överens. Propositionens huvudsakliga syfte – att dels skapa ett enklare och rättvisare system med ersättning i förhållande till tjänstgöringens längd, dels erbjuda förmånligare ersättningsformer för tjänstgöring under repetitionsutbildning samt till civilförsvarsvärnpliktiga, dels stärka det familjesociala stödet – överensstämmer i huvudsak med moderata samlingspartiets uppfattning i de här frågorna.

I några viktiga delfrågor – framför allt tre – har dock vi moderater sökt förändra förslagen i propositionen 37.

Först och främst gäller det frågan om att bibehålla utbildningspremierna i grundutbildningen, framför allt för dem som genomgår grupp- och plutonbefälsutbildning. Utskottsmajoritetens liksom departementschefens motiv till att helt ta bort utbildningspremierna grundas på att de som i framtiden kommer att ha den längre utbildningen – speciellt befälen – allteftersom under utbildningen får en förhöjd dagsersättning. Departementschefen skriver på s. 68 i propositionen att premier får anses vara ett "främmande inslag i ett ersättningssystem för den obligatoriska utbildningstiden". Han räknar vidare med att det ändå blir så, att "här aktuell grupp av värnpliktiga gör sitt bästa under utbildningstiden".

Jag tror också att våra befälsuttagna kommer att göra sitt bästa även om utbildningspremierna försvinner. Men skillnaden mellan vårt resonemang och utskottsmajoritetens är att vi moderater – precis som det

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånsystem
för värnpliktiga
m. fl.*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

framhålls i motion 2061 av herr Oskarson m. fl. – hävdar att utbildningen till befäl inte bara kan räknas i större antal dagar, och därmed en högre dagsersättning i förhållande till de menigas, utan att det också är fråga om merarbete på fritiden i form av övningsförberedelser m. m. samt ett i regel avsevärt större ansvar, som vi ju kräver av våra värnpliktiga befäl. Vi moderater menar i vår reservation vid försvarsutskottets betänkande nr 18, i överensstämmelse med bl. a. överbefälhavarens uppfattning, att detta ansvar och merarbete även i fortsättningen bör premieras. Eftersom vi vet att exempelvis en hög premie under reservofficersutbildningen kan betyda mycket för en god rekrytering bör vi också kunna premiera befälsuttagna i den obligatoriska utbildningen.

Därmed går jag över till den andra för oss moderater viktiga frågan, nämligen yrkandena i motionerna 1183, 2060 och 2061 – alla av herr Oskarson m. fl. – med krav på förhöjda premier efter godkänd utbildning till värnpliktig officer och reservofficer. Premierna på 4 000–5 000 kr. för genomförd tremånaderskurs har legat oförändrade sedan 1967. Med hänsyn till penningvärdeförsämringen – som ju betyder att 5 000 kr. år 1967 är ungefär 3 000 kr. i dag – kan vi med fog påstå att vi nu faktiskt ger bara hälften så mycket till de frivilliga officerarna som för sju åtta år sedan. Många inom och utanför försvarsmakten har vitsordat betydelsen av rejält tilltagna premier i rekryteringssyfte, förutom att dessa skall uppfattas som en ersättning för väl utfört jobb under en tid då andra i samma ålder redan påbörjat sin civila utbildning och karriär. Jag tillhörde själv den lyckligt lottade gruppen 1967 som fick njuta av de höjda premierna, och det var då aldrig tal om annat än att de aviserade höjningarna under våren 1967 hade ett avgörande inflytande på antalet rekryterade till reservofficersutbildningen.

Glädjande nog har också utskottet som helhet tagit seriöst på uppgifterna om det besvärliga rekryteringsläget när det gäller reservofficerare och därför givit regeringen till känna utskottets uppfattning att det behövs "snara åtgärder" på området. Enligt uppgift har också handläggare inom försvarsdepartementet uttalat att departementet skall vidtaga sådana åtgärder före maj månads utgång. Vi ser fram mot dessa i trygg förvisning om att departementet i sak är överens med utskottet i denna fråga – vilket vi kanske skulle kunna få se något uttryck för i dag.

Min tredje käpphäst i fråga om förmånerna gäller det förslag som kommit från regementsofficerarnas fackförbund och berörda elever, nämligen en tidigare anställning av de aktiva regementsofficerarna. Av någon utgrundlig anledning behandlas detta krav ytterst kyligt av departementschefen – trots att det är en uppenbar orättvisa i förhållande till dem som genomgår plutonofficersutbildning och anställs efter ca tio månader, mot regementsofficersaspiranternas ca två år, och trots att detta går stick i stäv mot allt tal på andra områden i samhället om ökad trygghet i anställningen. Departementschefen säger sig dela den uppfattning som den speciella arbetsgruppen för dessa frågor i departementet har uttalat. Arbetsgruppen i sin tur uttalar endast att situationen för regementsoffi-

cersaspiranterna på intet sätt är unik och avfärdar frågan med att den prövas i samband med arbetet för en ny befälsordning.

I sammanhanget skall man vara medveten om att kravet på rättvisa mellan plutonsofficersuttagna och regementsofficersuttagna, och därmed en tidigare anställning av de senare, inte kostar försvaret mer pengar – det är inte en fråga om ökad lön utan en fråga om social trygghet – och inte heller betyder fler anställda i försvaret. Jämför man med den utbildning som bedrivs inom affärsverken och rikspolisstyrelsen, framgår det också att regementsofficersaspiranterna är styvmoderligt behandlade. Att såsom nyssnämnda departementsutredning jämföra denna grupp med andra som genomgår högskoleutbildning är fel. Den som efter något år avbryter sin högskoleutbildning har i regel ett antal betyg som är värdefulla vid fortsatt annan utbildning eller vid ansökan om arbete. Den som avbryter sin befälsutbildning med endast en månads extra ersättning har knappast någon nytta av den tid som han satsat på den militära utbildningen.

Dessa åsikter som jag framfört är det inte bara vi moderater som har. Den s. k. förmånsutredningen, Statstjänstemännens riksförbund, försvarsgrenscheferna och försvarets personalvårdsnämnd har i olika sammanhang uttalat samma uppfattningar. Eftersom det inte fanns något påtagligt intresse i försvarsutskottet vid behandlingen av motionen 2059, har vi moderater trots detta nöjt oss med att utskottet i alla fall understryker frågans angelägenhetsgrad och att utskottet anser att man i samband med arbetet på en ny befälsordning bör lösa denna fråga – alltså en skärpning i förhållande till vad departementschefen har uttalat. Med hänsyn till de informationer som utskottet har fått från den s. k. befälsordningsgruppen i skrivelse 1974-12-17 om att inget slutligt förslag är att vänta före 1976 års utgång och med hänsyn till att, som jag hört från annat håll, arbetet går trögt, vore jag tacksam om försvarsministern eller någon annan i departementsledningen vid tillfälle ville uttala någon åsikt eller förhoppning som kan sprida något ljus över den framtida behandlingen av den här frågan.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag understryka en viktig princip när det gäller reformeringen av de värnpliktigas förmåner. I och med att det nu blir avgörande förändringar i förmånssystemet, finns det stor risk för att vissa grupper kan få vidkännas försämringar i förhållande till tidigare regler. I propositionen uttalar departementschefen att man skall se till att det "i princip" inte skall bli så att någon värnpliktig förlorar ekonomiskt på förändringarna. Det vore ytterst värdefullt om vi fick en skärpning av det i politiska sammanhang något misshandlade uttrycket "i princip" på så sätt att vi fick ett klart uttalande att det för ingen grupp värnpliktiga blir någon försämring i förhållande till dagens system.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen beträffande utbildningspremier av herr Petersson i Gäddvik och mig i försvarsutskottets betänkande nr 18.

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! I försvarsutskottets betänkande nr 18 föreslås ett nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. samt vissa förändringar i familjebidragsförordningen. Dagersättning åt värnpliktiga under grundutbildning föreslås utgå med fast belopp per dag. Det skall kompletteras med ett rörligt belopp som ökar med tjänstgöringens längd. Sambandet mellan lön och grad och vissa premier slopas. Det innebär också att det familjesociala stödet anpassas till de normer som gäller inom det sociala området i samhället i övrigt.

De nya ersättningsprinciperna för värnpliktiga föreslås även bli tillämplade för de vapenfria tjänstepliktiga och för dem som genomgår utbildning för värnpliktsofficer, reservofficer och regementsofficer. Värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga föreslås få en ersättning som knyter an till sjukpenningförsäkringen.

I stort har man från utskottets sida slutit upp med stor enighet kring den proposition som lagts i det här ärendet. Från centerhåll har dock avgivits ett särskilt yttrande som jag skulle vilja säga några ord om. Det gäller förmånssystemets principer på längre sikt.

I motion 2056 uttalas att förmånssystemets uppdelning i en stor mängd ersättningar och bidrag medför svårigheter att göra en totalbedömning av de ekonomiska villkor som de värnpliktiga har under sin tjänstgöringstid. Motionärerna säger att det borde vara ett enklare och ett enhetligare förmånssystem än man har i dag. Vi menar också från centerpartihåll att det med fog kan hävdas att även det förmånssystem som nu föreslås ger en splittrad bild av den värnpliktiges ekonomiska och sociala villkor under värnpliktstjänstgöringen. Vi anser därför att man på längre sikt bör eftersträva ett enklare och mer enhetligt system än det man har nu.

Vi har dock sagt att eftersom regeringens förslag bygger på ett relativt nyligen genomfört utredningsarbete, under vilket den s. k. förmånsutredningen även har diskuterat frågan om ersättningen enligt principen om marknadsmässig lön, men övergett den tanken, så är vi beredda att nu stå bakom utskottets skrivning, även om vi är medvetna om att det på lång sikt kan finnas skäl att tänka sig andra förmånssystem än dem som nu föreslås. Det finns skäl att förmoda att de värnpliktigas krav på det här området kommer att öka mycket starkt, vilket väl också får anses naturligt.

Jag skulle även vilja säga några ord om de värnpliktigas resor. Utan tvekan har det de senaste åren gjorts mycket på detta område. Det finns ändå skäl, säger utskottet som svar på motioner från centern och vpk, att man ser över de eventuella administrativa nackdelar som det nuvarande systemet innebär. Utskottet säger att man skall göra en översyn av de regler som gäller och att man gör en utvärdering av de erfarenheter

som man hittills har av förmånssystemet. Vi ser tillkännagivandet som utskottet gör på denna punkt som ett framsteg för de motioner som väckts.

Ett annat område som tilldragit sig stor uppmärksamhet bland motionärerna i år är den otillräckliga rekryteringen av reservofficerare och värnpliktigt befäl. I motion 332 av herr Norrby och mig har vi krävt att man borde anpassa utbildningspremierna för reservofficerare och befäl till den kostnadsutveckling som ägt rum under de senaste åren. Utskottet understryker klart behovet av snara åtgärder som syftar till en förbättrad rekrytering. Från centerns sida är vi angelägna om att försvarsdepartementet med kraft tar itu med dessa frågor omedelbart, eftersom reservofficerstillgången är en mycket viktig del i den försvarspolitik som vi har i det här landet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 18.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Under de senaste åren har en rad förbättringar genomförts för de värnpliktiga. Dessa förbättringar har tillkommit tack vare de värnpliktigas enhetliga uppträdande. Utan denna starka opinionsyttring hade säkerligen inte utryckningsbidraget höjts till 1 000 kr.

I propositionen 1975:37 om nytt förmånssystem för värnpliktiga föreslås förändring i ersättningarna under värnpliktsutbildningen. Trots att propositionen föreslår flera förbättringar av förmånssystemet kvarstår en rad brister, som kommer att ekonomiskt belasta den värnpliktige eller honom närstående. I propositionen sägs att de värnpliktiga och de som är beroende av dem för sin försörjning skall garanteras ekonomisk och social trygghet under den tid som samhället tar den värnpliktige i anspråk för militärtjänstgöring. Detta är bra, men då borde också regeringen och utskottet ha tagit konsekvenserna av detta resonemang. Så har inte skett.

I motionen 2058 har jag tagit upp de brister som jag anser finns i propositionen. Beträffande ersättning för bostad under militärtjänstgöringen föreslås oförändrade bestämmelser, dvs. ensamstående värnpliktiga som innehar bostad vid inryckningstillfället får inte obligatoriskt ersättning för hyreskostnaden. Det sägs dock i propositionen att man vill tillskjuta mera medel för att möjliggöra en generösare bedömning vid tilldelning av bostadsbidrag för ensamstående. Vidare sägs att andelen bifall till ansökningar om bostadsbidrag till ensamstående uppgår till nära 90 %. Av denna procentsiffra kan man lätt få den uppfattningen att 90 % av alla ensamstående får bostadsbidrag beviljade, men så är naturligtvis inte fallet. De värnpliktigas arbetsgrupp påpekar att flertalet ensamstående värnpliktiga inte söker bostadsbidrag, eftersom de på grund av bristande information uppfattar det som utsiktslöst att få ansökan bifallen. Enligt min uppfattning är emellertid de värnpliktigas krav att man skall kunna behålla sin bostad under värnpliktstiden oavsett civilstånd ett rimligt krav.

Ett annat problem som aktualiserats i min motion gäller familjebidragen. I propositionen föreslås att bidrag skall utgå till hustru eller motsvarande endast under förutsättning att barn vårdas i hemmet eller om synnerliga skäl föreligger. Motiveringen är att man skall, som departementschefen uttrycker det, få bort den otidsenliga bilden av kvinnan som regelmässigt beroende av mannens inkomst. Från principiell synpunkt är detta naturligtvis riktigt. Men vi lever faktiskt i ett ekonomiskt samhällssystem i vilket man inte kan garantera varje människa ett arbete. Tvärtom tenderar arbetslösheten att öka, speciellt i vissa ålderskategorier och främst just i de åldrar som är aktuella i det sammanhang som vi nu diskuterar. Detta innebär att många kvinnor – det är ju de som i första hand drabbas – går utan arbete, och är de då gifta är de helt beroende av mannens inkomst. Med tanke på den situation som råder på arbetsmarknaden bör därför bidrag utgå till hustru eller motsvarande under mannens värnpliktsjämsgöring, om hon inte kan erhålla arbete, och detta oavsett om det finns barn i hemmet eller inte. Om propositionens förslag på denna punkt vinner riksdagens gehör blir resultatet att kommunerna får ta de ekonomiska konsekvenserna, vilket ytterligare belastar den hårt ansträngda ekonomin i kommunerna.

Det måste vara statens plikt att ta det fulla ekonomiska ansvaret för dem som fullgör värnpliktsutbildningen. Utskottet säger att arbetsmarknadsverket måste svara för arbetslös hustrus försörjning. Detta förutsätter väl i så fall att hon tillhör arbetslöshetskassa. Men i regel är så inte fallet.

Det tredje problem jag tagit upp i motionen gäller resor. De värnpliktiga har själva ansett detta vara den viktigaste frågan. Här kräver man att ett s. k. frikort införs. Jag har i motionen också yrkat på ett sådant.

Utskottet uttalar att man bör göra en översyn av gällande bestämmelser. Detta är i och för sig bra. Men utskottet borde ha gått de värnpliktiga till mötes och uttalat sig för ett "frikort". Vad menar utskottet med en översyn? Innebär det att man ytterligare skall finslipa det nuvarande byråkratiska system som vpl-10-kortet innebär? Eller skall översynen innebära att man övergår till ett system utan en onödig administrativ apparat, att man alltså inför frikort?

Till sist, herr talman, gäller det värdebeständigheten av värnpliktsförmånerna. De värnpliktigas arbetsgrupp säger följande:

"Jämte resorna uppfattar vi frågan om värdebeständighet av värnpliktsförmånerna som den viktigaste frågan i propositionen. Penningvärdeförsämringen utgör ett ständigt hot mot de värnpliktigas standard. Värdet av uppnådda förmåner urholkas.

Därför kräver värnpliktsopinionen att samtliga bidrag till värnpliktiga indexregleras med 1974 års penningvärde som bas."

Jag instämmer i detta krav och yrkar härmed bifall till motion 2058.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Den proposition vi nu har att ta ställning till innebär

avgörande och väsentliga förbättringar i förmånssystemet för de värnpliktiga.

Värnpliktstjänstgöringen innebär fortfarande både kännbara ekonomiska och sociala uppoffringar för de värnpliktiga. Samhället ställer mycket stora krav på dessa unga människor. Man kräver att de under ett antal månader skall lämna sitt förvärsarbete eller sina studier och resa hemifrån för att delta i en utbildning som de av samhället, staten, blir ålagda att genomgå.

Samhället ställer dessa krav därför att vi anser det nödvändigt att under nuvarande förhållanden ha ett militärt försvar. Det är då nödvändigt att förankra detta försvar hos en bred allmänhet. Den allmänna värnplikten tillgodoser i långa stycken båda dessa krav.

Men, herr talman, då är det också rimligt att samhället vidtar åtgärder för att göra dessa uppoffringar så litet kännbara som möjligt för den enskilde individen. Den värnpliktige och de som för sin försörjning är beroende av honom måste garanteras en social och ekonomisk trygghet som ligger någorlunda i nivå med vad man upplever civilt.

Från dessa synpunkter är de principer som regeringen i proposition nr 37 drar upp för förmånssystemet riktiga. De principer som föreslås innebär bl. a. att nuvarande samband mellan lön och grad försvinner, vilket man inte har accepterat inom moderata samlingspartiet. Förslaget innebär en ökning trappstegsvis av dagersättningarna i takt med längre utbildningstid. Som följd av detta föreslås också att tjänstgörings- och utbildningspremierna slopas.

Dessa principer baseras på ett grundläggande rättvisemotiv. Ersättning- en skall inte vara beroende av om man t. ex. är korpral eller menig utan av hur lång tjänstgöringstid som samhället har ålagt vederbörande att genomgå. Den princip som föreslås i propositionen ställer sig utskotts- majoriteten helt bakom. Ett genomförande av dessa principer är också en framgång för de grupper i samhället som just har drivit de här kraven, t. ex. den värnpliktiga arbetsgruppen och det socialdemokratiska ungdomsförbundet.

Moderaternas reservation innebär ett avståndstagande från trappstegs- principen, vilket jag tycker är beklagligt. Jag skall inte föra någon vidare polemik på den här punkten utan bara konstatera att jag tycker det är orimligt att antalet streck på axelklaffen, oavsett hur länge man har tjänstgjort, skall vara avgörande för om man får någon utbildningspremie eller ej. Jag tror inte att de befälsuttagna värnpliktiga som blir utan premier upplever ett sådant system som särskilt rättvist.

Beträffande centerns särskilda yttrande kan jag i långa stycken instämma i det resonemang som herr Björk i Gävle har fört, men vi anser i utskottet att man avstår från att föreslå någon marknadsmässig lön som princip för de värnpliktiga med hänvisning till den nyligen genomförda utredningen – någonting som man från centerns sida i yttrandet också accepterar. Självfallet hindrar inte utskottets ställningstagande att man senare på nytt har möjlighet att överväga den här frågan.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

Däremot vill jag på en annan punkt polemisera mot det särskilda yttrandet. I yttrandet skriver centern om det sätt på vilket förmånerna för de värnpliktiga skall finansieras: "Vid kommande överväganden av detta slag samt i övrigt när det gäller värnpliktsförmåner blir det aktuellt att ta upp frågan i vilken mån värnpliktsförmånerna bör finansieras över försvarshuvudtiteln."

Jag vill där göra ett personligt ställningstagande, som jag tycker det är mycket angeläget att göra. Det är självklart att försvaret självt över försvarshuvudtiteln skall bära sina kostnader, även de värnpliktssociala kostnaderna. Vi skall inte försöka att gentemot allmänheten ge intrycket att försvaret kostar mindre än vad det i själva verket gör genom att lägga över värnpliktsförmånerna på en annan huvudtitel. Jag har velat göra denna klara markering.

Beträffande herr Måbrinks anförande vill jag bara göra en kommentar. Han ville understryka att man bör gå in för ett indexregleringssystem av de sociala förmånerna för de värnpliktiga.

Jag är för det första inte säker på att de värnpliktiga är betjänta av ett sådant system. Hur högt tror herr Måbrink att utryckningsbidraget hade varit, om vi hade använt oss av en indexreglering? Det hade inte varit uppe i de 1 000 kr. som regeringen har föreslagit och som riksdagen senare har antagit.

För det andra värjer jag mig som politiker mot att man visar en benägenhet att på det ena området efter det andra vilja ha indexreglering. Frågan om utgifter, till vilket ändamål de skall gå osv. baserar sig i hög grad på politiska värderingar, och det kan finnas anledning att vid något tillfälle göra en speciell höjning t. ex. av utryckningsbidraget. Då är det ganska lätt att mot det säga att "det skall vi avstå från eftersom det är indexreglerat, och det har vi alla accepterat". Jag är medveten om att vi har infört detta system på en hel del sektorer i samhället, men jag tycker att vi skall vara oerhört restriktiva med det just från de värnpliktigas egen synpunkt.

Slutligen ställde herr Måbrink en direkt fråga om vad utskottet menar när det förordar en översyn av bestämmelserna för resorna, det s. k. tiokortet. Det uttalandet skall inte tolkas på annat sätt än att vi vill ha en helt förutsättningslös översyn, där man skall titta på kostnaderna med att helt slopa tian, kostnaderna för administration osv. Sedan får en politisk värdering göras i förhållande till andra sociala insatser på värnpliktsområdet. Vi har alltså inte sagt nej till helt fria resor för de värnpliktiga.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi har ingalunda, herr Gustavsson i Nässjö, inom den moderata gruppen tagit avstånd från den s. k. trappstegsprincip som propositionen och utskottet förordar. När vi i vår reservation tar upp frågan

om att bibehålla utbildningspremierna är det kort och gott därför att vi menar att det inte bara är antalet dagar som skall vara avgörande för den ersättning man skall få under den obligatoriska utbildningen, utan hänsyn måste också tas till om man har mer ansvar, om man har mer att göra på sin fritid för att förbereda övningar etc. Det är faktiskt inte konstigare än så. Under repetitionsutbildningen har man ett tillägg beroende på just befattningen för det merarbete som man där utför.

Sedan vill jag också kommentera herr Gustavssons resonemang om att det är felaktigt att föra över kostnaderna för värnplikten från en huvudtitel till en annan. Det får väl försvarsutredningen fundera på, men jag tycker att det är värdefullt att vi är helt överens om att när vi nu tillför de värnpliktiga rättmätiga och välkomna medel och förbättrade förmåner skall det inte ske på bekostnad av andra satsningar på försvaret utan det skall vara en självklar addition. Annars får man ingen riktig uppfattning om försvarets reella ekonomiska möjligheter att utföra sin verksamhet.

Herr BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö och jag verkar vara överens i stort utom när det gäller frågan om kostnadsfördelningen i ett framtida system. Jag är angelägen att påpeka att i nuläget har vi ingen annan åsikt än den vi har förfäktat tidigare. Men ett framtida system, där man går in för en marknadsmässig lön som eventuellt görs beskattningsbar, får konsekvenser för kommunerna. Det förslag som man har tittat på skulle kosta 440 milj. kr. Men av det beloppet går 265 milj. kr. tillbaka till samhället i form av skatter. Det påverkar givetvis kommunernas skattesida och deras sociala utgifter i nuläget. Då kan det finnas anledning att se över kostnadsfördelningen.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Danell säger att de befälsuttagna har större ansvar och mer att göra. Jag kan hålla med om att i åtskilliga fall är det så. Men jag är inte säker på att man utifrån detta kan säga att en korpral har mer ansvar än en specialtjänstuttagen värnpliktig som har samma utbildningstid, som har ansvar för lika mycket eller kanske mer material, som har lika mycket att göra med människor osv. Därför menar jag att den principen är felaktig under grundutbildningen.

Herr Danell sade att om man beslutar sig för att företa den i och för sig mycket välmotiverade höjningen av de sociala kostnaderna för de värnpliktiga, så skall detta inte gå ut över försvaret. Vilken huvudtitel skall annars försvarskostnaderna belasta? Kostnaderna för värnpliktiga är obestridligt en del av försvarskostnaden, och rimligtvis skall det också vara så. Gör tankeexperimentet, herr Danell, att vi t. ex. beslutar oss för att öka utbildningstiden för de värnpliktiga. Det kommer att medföra ökade kostnader. En ökning av utbildningstiden för de värnpliktiga görs därför att man anser att en större effekt uppnås, därför att det är bra

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

för det svenska försvaret att öka utbildningstiden och få en större försvareffekt. Men detta skall då inte betalas över försvarshuvudtiteln, anser tydligen herr Danell. Jag menar att detta är ett orimligt ställnings-tagande.

Till slut vill jag säga att jag på en punkt håller med herr Danell. Frågan skall prövas av försvarsutredningen. Jag har här valt att göra en personlig deklARATION i den här frågan.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! I motsats till herr Gustavsson i Nässjö gör jag ingen personlig deklARATION. Jag vill först se vad försvarsutredningen kommer fram till.

Jag sade aldrig att ökade värnpliktsförmåner inte fick inkräkta på försvarets kostnader. Jag talade om verksamheten inom försvaret. Man skall inte gräva ur försvarets anslag för att satsa på de värnpliktigas förmåner utan givetvis se till att det totala anslaget höjs. Därmed har jag inte tagit ställning till under vilket anslag dessa pengar skall gå.

Exemplet med den ökade utbildningstiden är inte särskilt intressant, eftersom det självklart kräver en rad andra insatser av ekonomisk art för att man skall kunna genomföra en sådan åtgärd. Det gäller ju inte bara att betala mer pengar till de värnpliktiga. Detta exempel förfaller.

Jag vill understryka att jag inte förordat det som står i motionen utan bara kommenterat det, och det skall väl inte behöva uppröra känslorna så mycket.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att värnpliktsutbildningen är en del av verksamheten inom försvaret. Kostnaderna härför bör rimligen också bestridas över försvarshuvudtiteln.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Även jag får väl uttrycka en viss förnöjsamhet över det förslag som nu ligger på riksdagens bord och som vi om en stund skall fatta beslut om. Men jag har kanske litet svårt för att delta i de klang- och jubeltal som här har hållits av ett par talesmän för förslaget.

Med hänsyn till utvecklingen i samhället i övrigt är förbättringen av de värnpliktigas ekonomiska situation mycket angelägen. Ersättningsfrågan har också stor betydelse från trivselsynpunkt för de värnpliktiga. Därigenom innebär den också en positiv åtgärd när det gäller att förbättra utbildningsbetingelserna.

Enligt min uppfattning bör ett förmånssystem för värnpliktiga uppfylla vissa krav. 1. Alla värnpliktiga bör ges ekonomisk och social trygghet under militärtjänstgöringen. 2. De som har större ansvar och mera krävande arbetsuppgifter bör erhålla en rimlig ersättning härför.

Med denna målsättning ställer det sig naturligt att jag är tveksam till att slopa sambandet mellan lön och grad. Den militära graden följer på en mer kvalificerad utbildning och med denna följer även ökade arbets-

uppgifter och ökat ansvar. Det är väl en princip som är allmänt accepterad inom samhället att ett arbete som kräver högre kvalifikationer ger bättre förmåner. Ersättning grundad på arbetstidens längd är väl också allmänt vedertaget. Och ett värnpliktigt befäl har, nästan utan undantag, längre arbetstid än övriga värnpliktiga. Jag måste säga till herr Gustavsson i Nässjö att det inte är fråga om ett, två, tre eller flera streck på ärmen. Det är inte det som är avgörande när det gäller krav på högre ersättning, utan det är att den värnpliktige innan han fått dessa streck genomgått mer kvalificerad utbildning och att man därför också kräver mer av honom.

Fördelen med det system som propositionen föreslår och som även utskottet ställer sig bakom är bl. a. att det är enkelt ur administrativ synpunkt. Därför har jag faktiskt inte gått emot det i min motion men jag tycker inte om det. Vad jag däremot absolut inte kan acceptera är slopandet av utbildningspremierna. Att dessa premier skulle vara ett främmande inslag i ett ersättningssystem vid obligatorisk utbildning har jag svårt att förstå. Utbildningspremierna är en betydande stimulans för de värnpliktiga under grundutbildningen. Det är utan tvivel så att premien sporrar de värnpliktiga till arbetsinsatser för att bli godkända i befälsutbildningen och komma i åtnjutande av den ekonomiska gottgörelse som utbildningspremierna utgör. Flertalet av de värnpliktiga – jag vågar säga nästan undantagslöst – har också ambitionen att bidra med den extra insats som erfordras för att leva upp till de krav som ställs på dem.

Utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga (UFV) som leddes av riksdagsmannen Mellqvist föreslog en uppräknig med 25 % av utbildningspremierna för att återställa deras realvärde. Utredningen uttalade även att syftet med premierna bäst skulle uppnås om de utbetalades vid utbildningens slut.

UFV uttalar i sitt betänkande angående utbildningspremier kontra dagpenning följande: "Utbildningspremierna har däremot helt annat syfte" – än dagpenningen – "nämligen att skapa motivation för kvalificerad utbildning och att främja rekryteringen till frivillig utbildning".

Jag ansluter mig helt till UFV:s uppfattning rörande utbildningspremiernas betydelse. Inte bara antalet utbildningsdagar, som här tidigare nämnts, utan även utbildningens innehåll och kvalitet måste bestämma ersättningens storlek. De som uttas till befäl åläggs ett större ansvar än övriga värnpliktiga.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen av herr Petersson i Gäddvik och herr Danell.

Några ord om ersättningen i samband med repetitionsutbildningen och den aviserade befattningspenningen och den lägre garantinivå, som omtalas i propositionen. Vid fastställande av befattningspenningens storlek för olika befattningshavare hoppas jag att man uppmärksammar – det vore väl märkvärdigt om man inte gjorde det – den betydande skillnad som finns mellan lägsta och högsta sjukpenningklass; från 11 kr. vid

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

4 500 kr. inkomst till 166 kr. vid 67 200 kr. inkomst. Det kan naturligtvis inträffa att den värnpliktige kompanichefen på ett repetitionsförband, vilken befinner sig i en låg sjukpenningklass, kan råka i den situationen att han trots befattningsspenning får en lägre total ersättning än flera av kompaniets värnpliktiga, vilka har ersättning enligt en högre sjukpenningklass. Nu invänder någon att det här är ingen ersättning för utfört arbete utan ett system som är allmänt vedertaget och som tar sikte på kompensation för inkomstbortfall. Låt mig hålla med om det, men det står inte i överensstämmelse med vad jag tidigare hävdade angående principen om ersättning att sådan bör utgå vid militär tjänstgöring på grund av vederbörandes utbildning, grad, arbetsuppgifternas omfattning och ansvar.

Det är ju så att vi nu tar ett principbeslut. De problem som jag här berört hoppas jag kommer att uppmärksammas när man skall fastställa befattningsspenningens storlek och den lägre garantinivå som propositionen talar om.

Jag delar departementschefens uppfattning då han i propositionen biträder förslaget att nuvarande system med utbildningspremier bör behållas vid utbildning till värnpliktig officer och reservofficer. Däremot kan jag icke dela departementschefens uppfattning då han gör gällande att det kan bli aktuellt med reducering av beloppet med hänsyn till dag ersättningen i de olika trappstegen då man skall övergå till det nya ersättningssystemet. De här trappstegen har inte ens jag opponerat mig mot, herr Gustavsson i Nässjö.

Dag ersättningens storlek bör icke påverka utgående premier. Den merersättning som utbildningspremien utgör för värnpliktig officers- och reservofficersutbildning är av avgörande betydelse – det tror jag att försvarsministern är väl medveten om – då den unge värnpliktige har att ta ställning till fortsatt utbildning eller inte. Nyligen genomförda enkäter vid plutonchefs- och kadettskolor bevisar detta mycket klart och tydligt. Det är också välbekant att det råder stor brist på denna kategori befäl, som bestrids mycket kvalificerade befattningar inom krigsorganisationen. En uppräknings av utbildningspremierna för värnpliktigs officers- och reservofficersutbildning måste därför ha högsta prioritet. Denna uppräknings bör också ske snarast och regleras separat till innevarande års utbildning, som påbörjas om några dagar, för att i möjligaste mån för framtiden minska rekryterings svårigheterna.

Låt mig nämna följande siffror som klargör betydelsen på längre sikt av utbildningspremiernas storlek. Under 1950-talet var behovet ca 350 nya reservofficerare årligen. Då fanns inga rekryteringsproblem av större omfattning. Under 1960-talet sjönk rekryteringen katastrofalt och var 1964 nere i 48 aspiranter. En ökning kom 1967 då premierna höjdes väsentligt. Det året rekryterade man 228 reservofficersaspiranter, och rekryteringen höll sig sedan ungefär på denna nivå under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet men har stadigt sjunkit fr. o. m. 1972. Rekryteringsbehovet är nu och under de närmaste åren betydligt större än

under 1950- och 1960-talen beroende på det stora antalet pensionsavgångar.

Enligt propositionen avser departementschefen att ytterligare utreda och pröva denna fråga innan ställning tas. Den tidsfördröjning som blir följden av detta departementschefens ställningstagande rörande utbildningspremier till värnpliktiga officerare och reservofficerare anser jag vara mycket allvarlig. Jag vill hos statsrådet hemställa om en översyn och uppräknig av dessa premier omgående, helst besked redan i kväll.

Slutligen några ord om de värnpliktiga regementsofficersaspiranternas anställningsförhållanden. Herr Danell har här redogjort för dessa problem. Låt mig bara säga att den utredning som jag tidigare nämnde rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga föreslog fast anställning för regementsofficersaspiranterna. Utredningen hade förståelse framför allt för den bristande anställningstrygghet som denna kategori har. Därför föreslog utredningen i sitt betänkande att regementsofficersaspiranterna skulle ges fast anställning efter en viss tids tjänstgöring. Detta förslag tillstyrkes av flera instanser såsom tidigare är sagt, men propositionen liksom utskottet hänskjuter frågan till den pågående befälsutredningen.

Enligt mitt förmenande behöver ett beslut om fast anställning för värnpliktiga regementsofficersaspiranter inte fördröjas på det sätt som nu kommer att ske. Frågan är av principiell betydelse och gäller den sociala tryggheten i anställningen, och den är oberoende av befälsordningssystem. För många av dessa aspiranter är utbildningstiden ganska lång. Det kan ta upp till fem och sex år innan de vinner fast anställning. Under denna tid har de sämre förmåner på en rad områden, bl. a. i vad gäller förbandsövningstillägg, jourtillägg, sjuk- och familjepensionsförmåner, tillgodoräknade ATP-poäng och reglerad arbetstid m. m. Frågan är angelägen, och jag vill även i detta fall vädja till försvarsministern om snabba och kraftfulla åtgärder.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Låt mig allra först uttala tillfredsställelse över att utskottet så här samlat och enhälligt har kunnat sluta upp kring de nya principerna för ersättning i samband med värnplikt och repetitionsövningar. Även om herr Oskarson i sitt senaste inlägg kanske antydde att det kunde råda delade meningar på somliga punkter, tog jag det snarare som uttryck för att han ville markera en personlig uppfattning i vissa frågor, där han inte har stöd hos sitt partis representanter i utskottet.

Herr Danell och herr Oskarson ställde ett par frågor beträffande dem som är uttagna till frivillig befälsutbildning för att bli värnpliktiga officerare eller reservofficerare. Jag har i propositionen anmält att jag betraktar det såsom angeläget att man ser över villkoren även för dessa grupper. Jag tycker att det vore värdefullt om vi kunde få tillräckligt många värnpliktiga, som vill ta på sig uppgiften att vidareutbilda sig för de i vår organisation så betydelsefulla uppgifter som värnpliktsbefälet och reservofficerarna fullgör.

Jag har inte nu kunnat framlägga ett förslag, eftersom frågan egentligen inte varit föremål för utredning. Jag har emellertid haft kontakter både med Reservofficersförbundet och med andra som funnit det angeläget att man ser över de ersättningsbestämmelser som gäller. Skilda förhållanden råder inom de olika försvarsgrenarna, och det kan vara angeläget att där få större samstämmighet.

Jag kan bara lova vad jag har antytt i propositionen, nämligen att jag skall återkomma till dessa frågor. I detta sammanhang har riksdagen givit en fullmakt åt regeringen att fastställa de belopp som kan vara lämpliga. Jag har tolkat utskottets uttalande på det sättet att utskottet ger sin anslutning till att dessa grupper får en förbättrad ställning.

Det skulle föra för långt om jag tog upp herr Oskarsons resonemang till en fortsatt penetrering. Visst kan man ha olika meningar om huruvida vi skall gå över till att ge ersättning för inkomstbortfall vid repetitionsövningar. Det är egentligen detta det rör sig om. Då får man emellertid ge avkall på det som herr Oskarson uppfattar såsom en jämlikhet som har rått tidigare. Det är värt att observera att när vi nu går att tillämpa de principer som gäller vid sjukersättning, betyder det att vi slopar hela provningen av bostadstilläggen, som har vållat så stort arbete ute i kommunerna. Om vi skulle räkna på de individuella fallen med det ersättningsystem vi i dag har, kommer vi till att de värnpliktiga under repetitionsövningar kan få mycket olika belopp i ersättning, om vi sammanlägger de totala förmånerna. Det är inte så underligt att det blir individuella variationer i framtiden, när ersättningen kommer att knytas till lönen i stället för till de faktiska utgifterna för familjen, osv. Att det uppstår olikheter behöver i och för sig inte vara något märkvärdigt, och det värdefulla är den förenkling som vi har åstadkommit och som gör att vi kan bespara kommunerna både utgifter och en massa hantering av ersättningsfrågorna. Systemet innebär alltså i stort en förenkling i förhållande till vad som gäller i dag.

Det har gjorts vissa erinringar och ställts en del frågor, bl. a. om hur det kommer att verka när vi tar bort utbildningspremierna exempelvis för gruppbefäl och PBS-elever. För egen del tror jag att de farhågor som framförts varit överdrivna. Jag tror inte att något mera betydande antal värnpliktiga faller ifrån därför att det nu öppnas en möjlighet att behålla den högre dagsersättningen även om man klassas ner och blir överförd till annan verksamhet. Det är nog andra drivkrafter som gör att man gärna vill vara kvar i sin grupp och fullfölja den uppgift som man har ställts inför. I det sammanhanget tror jag inte att premierna har den betydelse som herr Oskarson har framhållit.

Låt mig säga att jag är nöjd med att propositionen har fått en så välvillig behandling. Det ger mig möjlighet att återkomma när det gäller tillämpningen av principerna, och jag räknar med att riksdagen kommer att ställa sig välvillig också till ett konkret förslag, utformat efter dessa principer.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Låt mig återkomma till frågan om de snara åtgärder som utskottet efterlyser för att komma till rätta med det svåra rekryteringsläget vad beträffar reservofficersutbildningen. Eftersom vi vill ha snara åtgärder och försvarsministern själv har talat om att försöka komma till rätta med detta problem, tror jag att det skulle vara oerhört värdefullt inte minst för dem som handlägger rekryteringsfrågor ute på förbanden att få besked om att åtgärderna kommer att kunna gälla årets kullar i den frivilliga utbildningen till värnpliktig officer och reservofficer. En kommentar på den punkten tror jag skulle vara mycket värdefull för deras dagliga arbete. En mängd kontakter tyder på att rekryteringssituationen är mycket allvarlig ute på förbanden.

Vidare vill jag ställa en fråga till försvarsministern med anledning av hans uttalande att ingen värnpliktsgrupp i princip skall få det sämre med det nya systemet. Kan vi då hoppas att detta innebär att ingen grupp värnpliktiga kommer att få någon försämring i förhållande till dagens system?

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Låt mig mycket kort uttrycka min tillfredsställelse över det positiva uttalandet som herr statsrådet gjorde här angående ersättning vid utbildning till värnpliktig officer och reservofficer. Jag fattar det så att statsrådet är fullt medveten om problemen på området och beredd vidtaga åtgärder. Rekryteringsläget är besvärligt. Det är ett mycket stort antal pensionsavgångar under de närmaste åren, vilket sammanhänger med att vi fick stora rekryteringskullar under 1940-talet. De som rekryterades då går i pension under de närmaste åren, och därför är rekryteringsbehovet mycket stort. Jag vet också i enlighet med vad statsrådet anförde att reservofficerarna har gjort framställningar och att militära myndigheter har gjort hemställan om åtgärder så herr statsrådet saknar inte underlag.

Det ojämna förhållandet mellan försvarsgrenarna känner vi till, och vi förstår att herr statsrådet vill försöka jämka ihop detta.

Statsrådet och jag har litet skilda uppfattningar i vad gäller värdet av utbetalningspremier, där jag tror att statsrådet har fel och jag har rätt. Men vi får se hur det blir i framtiden – erfarenheterna får visa detta.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är bara ett par tre månader sedan överbefälhavaren kom med sin framställning om förbättring av premierna för de grupper vi diskuterar. Jag har således inte försuttit någon tid.

Om jag i dag skulle ge ett besked att bestämmelserna skall gälla låt mig säga från den 1 juli, så har jag ju ändå inte möjlighet att ange med vilket belopp jag kan justera upp premierna. Jag tror följaktligen inte att ett sådant uttalande kan ha någon särskild betydelse, eftersom de

Torsdagen den
22 maj 1975

*Nytt förmånssystem
för värnpliktiga
m. fl.*

som möjligen skulle ta intryck av det är de pojkar som skall rycka ut nu i dagarna. Jag föreställer mig att de i allmänhet har bestämt sig om de skall gå vidare till kadettskola eller ej.

Jag vill bara upprepa att vi skall gå vidare med den här frågan och så fort som möjligt försöka ta ställning till en uppjustering av premierna.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Petersson i Gäddvik och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Petersson i Gäddvik och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 258
Nej – 44

Punkterna 2–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2058 av herr Måbrink m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2058 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 14

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2058 av herr Måbrink m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2058 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2058 av herr Måbrink m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2058 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

§ 6 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

Nr 19 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Stängselskyldighet för järnväg m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 14 med anledning av propositionen 1975:67 om lag om ändring i lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:67 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att dels anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring av lagen om stängselskyldighet för järnväg m. m., dels godkänna de riktlinjer för handläggningen av frågor rörande stängselskyldigheten som departementschefen angett i protokoll över regeringsärenden.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om reglering av ansvaret för att hålla stängsel utmed järnväg till skydd för allmänheten. Enligt förslaget ankommer det på kommunen att inom sitt område bestämma var stängsel skall finnas, hur det skall utformas och i vilken omfattning tillsyn och underhåll skall ske. Det praktiska arbetet med uppsättning, tillsyn etc. skall utföras av järnvägens innehavare. Kostnaderna – vilka f. n. normalt i sin helhet belastar vederbörande kommun – föreslås delas mellan vederbörande kommun och järnväg så att kommunen svarar för 90 procent av kostnaderna och järnvägen för 10 procent. I fråga om stängsel vid stations- eller bangårdsområden skall dock kostnaderna fördelas lika.

Det föreslås vidare att en särskild nämnd skall inrättas för prövning av vissa frågor som hänger samman med stängslens uppsättning m. m. Nämnden skall bl. a. ha till uppgift att avgöra frågor i anslutning till kostnadernas fördelning, om inte överenskommelse i dessa frågor kan träffas mellan järnvägen och kommunen.

Den föreslagna regleringen avses inte bli tillämplig på befintliga stängsel.

Det förordas att ifrågasvarande bestämmelser inarbetas i lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m. m.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1976.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:2052 av herr Strömberg i Botkyrka (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att kostnaderna för anordnande, tillsyn och underhåll av stängsel vid järnväg skulle till lika delar betalas av kommunen och järnvägens innehavare, samt

1975:2084 av herr Börjesson i Falköping m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att 12 § i lag om ändring i lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m. m. skulle erhålla av motionärerna angiven lydelse, innebärande att kostnad för anordnande, tillsyn och underhåll av stängsel vid järnväg samt vid stations- eller bangårdsområde fördelades lika mellan kommunen och järnvägens innehavare,

2. att det skulle ankomma på stängselnämnden att avgöra huruvida det skulle falla på kommunen att svara för uppsättning, tillsyn etc. av stängslen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1975:2084, yrkandet 2,
2. med avslag på motionerna 1975:2052 och 1975:2084, yrkandet 1, anta det i propositionen 1975:67 framlagda förslaget till lag om ändring av lagen om stängselskyldighet för järnväg m. m.,
3. godkänna de riktlinjer för handläggningen av frågan rörande stängselskyldigheten som departementschefen angett i protokollet över regeringsärenden.

Reservation hade avgivits av herrar Persson i Heden, Håkansson i Rönneberga, Stjernström och Johansson i Hållsta (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort-hemställa

att riksdagen skulle med anledning av motionerna 1975:2052 och 1975:2084, yrkandet 1, och med avslag på propositionen 1975:67 i förevarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört rörande det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring av lagen om stängselskyldighet för järnväg m. m. samt anta lagförslaget i övrigt.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande nr 14 behandlar frågan om stängselskyldighet vid järnväg.

Angående stängselskyldigheten för järnväg väcktes år 1964 två likalydande motioner, där det påpekades att skyldigheten att sätta upp stängsel utmed järnväg till skydd för den intill järnvägen boende befolkningen inte är reglerad i författning.

Med hänsyn till behovet av skydd framför allt för lekande barn inom tätbebyggt område och till den oklarhet som får anses råda i fråga om vem som i det särskilda fallet bör sätta upp och bekosta stängsel borde en laglig reglering av förevarande stängselskyldighet ske.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Stängselskyldighet
för järnväg m. m.*

Kungl. Maj:t tillkallade med anledning av riksdagens beslut i ärendet en sakkunnig för att utreda vissa frågor om stängselskyldighet vid järnväg. I motionerna hade framhållits bl. a. att det inte var orimligt att stängsel av sådant utförande att det effektivt förhindrar lekande barn att beträda spårområde uppsättes genom järnvägens försorg och på dess bekostnad. Ett betänkande i frågan framlades av utredningen i november 1973. Utredningens förslag ligger till grund för den proposition som förelagts årets riksdag.

Vissa föreskrifter finns enligt lag av år 1945 om att innehavare av järnväg är skyldig att med vissa undantag hålla stängsel utmed järnväg till skydd för större hemdjur under betesgång. Stängsel skall i princip vara av beskaffenhet att hemdjur kan stängas ute från järnvägsområdet. Kostnaden för denna skyldighet vilar helt på järnvägsinnehavaren. I detta avseende föreslås inga förändringar.

Vidare gäller för järnvägsinnehavaren vissa regler om att stationsområdet skall vara inhägnat, där så erfordras för att skydda järnvägstrafiken.

Vid remissbehandling av betänkandet om stängselskyldighet vid järnväg har framkommit olika synpunkter, men i stort är man enig om vad utredningen anfört. Enighet råder om att frågan om stängsel utefter järnvägarna till skydd för allmänheten bör regleras i lag.

Styrelsen för Svenska kommunförbundet anser också att det framlagda förslaget i sina väsentliga delar är godtagbart ur kommunal synpunkt och vidare, att det inte finns någon anledning till invändning mot principen att ålägga såväl kommun som järnvägsinnehavare ett kostnadsansvar. Däremot gick styrelsen emot den föreslagna kostnadsfördelningen innebärande att 90 % av kostnaden faller på kommunen och 10 % på järnvägen.

Regeringens proposition nr 67 år 1975 i detta ärende följer i huvudsak utredningsförslaget. När det gäller kostnadsfördelningen föreslås i propositionen att kommunen skall svara för 90 % av kostnaden och järnvägen för 10 %. Denna fördelning har accepterats av utskottsmajoriteten. Centerledamöterna har emellertid reserverat sig. Vi anser att järnvägen liksom när det gäller inhägnad av bangårdsområde skall betala 50 % och kommun 50 % av kostnaden.

Reservanterna instämmer i att det är av stor betydelse att järnvägsområdet är inhägnat till skydd mot olycka och skadegörelse. Stängsel är väsentliga för främjandet av trafikens framkomlighet och säkerhet. Men reservanterna delar inte, som jag nyss påpekade, utskottsmajoritetens uppfattning i fråga om kostnadsfördelningen utan instämmer i motionärernas synpunkt att järnvägen och kommunen bör dela kostnaderna lika. Detta är samma fördelning som styrelsen för Svenska kommunförbundet enhälligt förordat.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Först kanske vi skall göra klart att frågan om stängselskyldighet inte avser korsning mellan väg och järnväg; för sådana gäller helt andra bestämmelser. Inte heller uppsättning av stängsel för skydd mot djur regleras i den proposition som vi nu har att behandla.

Hittills har det i regel varit så, när kommuner har expanderat och kommit nära ett järnvägsområde så att det har uppstått behov av stängsel till skydd för allmänheten, inte minst för små barn, att kommunerna själva har fått betala denna uppsättning av stängsel; det är ju det förhållandet att kommunen har sträckt ut sig fram till järnvägsområdet som har gjort att ett stängsel över huvud taget har blivit nödvändigt.

Att vi nu får en lagstiftning om stängselskyldighet är en sak som utskottet enhälligt välkomnar. Reservationen gäller endast frågan om hur stängsel som sätts upp i framtiden skall finansieras. Utskottet säger att det kan vara rimligt att SJ betalar 10 % av kostnaden och kommunen 90 %. Det är dock kommunerna som får avgöra huruvida stängsel skall sättas upp, och därför har de en viss möjlighet att bestämma omfattningen av detta. När det gäller stängsel vid stationsområde eller bangårdsområde föreslår majoriteten att kommunerna och SJ skall dela kostnaden lika; på den punkten finns det alltså ingen som helst skillnad.

Vi har diskuterat i utskottet hur det skulle vara om järnvägsdriften motiverade ett ökat uppsättande av stängsel – vi har tänkt på snabbtåg osv. – och vi har då sagt att om det skulle uppstå sådana förhållanden förutsätter vi att frågan om kostnadsansvaret tas upp på nytt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande motiverar utskottsmajoritetens ställningstagande och nämner att kostnaden för stängsel kring bangårdsområden skall delas 50–50. F. n. får järnvägen själv stå för den kostnaden.

Frågan är väl hur de kommuner ser på detta problem som har fått sin järnvägsstation indragen. Tågen susar förbi, och de har inte någon direkt nytta av järnvägen, men de skall beläggas med kostnader för att hålla stängsel.

Jag undrar om inte den rättvisaste linjen är att kostnadsfördelningen både för stängsel vid bangårdsområden och för andra stängsel blir 50–50.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller bangårdsområde och stationsområde är ju reservanter och utskottsmajoritet fullständigt överens: där skall kostnadsfördelningen vara 50–50. Det är i fråga om uppsättning av stängsel som inte avser bangårdsområde eller stationsområde som vi har litet olika uppfattningar. Jag tycker för min del – och det tycker också majoriteten – att om man finner det motiverat att sätta upp ett stängsel till skydd för allmänheten, så är det rimligt att SJ inte skall slippa helt

Torsdagen den
22 maj 1975

*Stängselskyldighet
för järnväg m. m.*

undan. SJ bör betala en del, och vi tycker att 10 % av kostnaden är rimligt. Det är kommunen som bestämmer i vilken utsträckning stängsel skall uppsättas, och det är till skydd för kommunens invånare som det uppsätts. Därför har utskottsmajoriteten kommit till den uppfattning som jag här redogjort för.

Det kan också vara värdefullt för SJ att inte behöva använda för mycket av sina investeringsmedel till den här saken. Det kan tänkas att de knapphändiga investeringsmedel som SJ har till sitt förfogande med fördel kan användas för trafiksäkerhetsåtgärder på andra områden.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller bangårdsområden är det f. n. SJ som själva bestrider hela utgiften. Därför blir detta en extra pålaga på kommunen.

Sedan vill jag gärna fråga herr Sven Gustafson i Göteborg hur han tror att de kommuner ser på den här saken som får sina stationer indragna men som ändå har en bebyggelse som måste skyddas av ett stängsel och kanske – på grund av den utveckling vi har – ett dyrare stängsel än vad man f. n. använder.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det gäller stationsområdet eller bangårdsområdet, är ju numera herr Håkansson i Rönneberga och jag fullständigt överens, sedan vi blivit överens om att kostnaderna skall delas lika i det händelseområdet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Jag har ett behov av att deklarerat att jag är glad och tillfredsställd över föreliggande utskottsbetänkande, även om jag inte helt står bakom utskottsmajoritetens förslag till kostnadsfördelning. Bortsett ur kostnadsfördelningsaspekten, vilken man för den skull inte kan bortse ifrån, känner man tillfredsställelse över att riksdagen nu äntligen kommer att ta ställning till ändring av lagen om stängselskyldighet för järnväg.

Den lag som hittills har gällt är av den 13 april 1945 och innebär bl. a. att innehavare av järnväg och spårväg är i princip skyldig att hålla stängsel utmed järnvägen till skydd för större hemdjur, hästar och nötkreatur under betesgång, såvida icke kostnaden för stängsel är oskälig i förhållande till nyttan därav för betesbruket. Bortsett från järnvägsövergångar gäller således stängselskyldighet för järnväg egentligen endast med hänsyn till betesbruket. Detta förhållande kan icke vara tillfredsställande.

Jag aktualiserade frågan om stängselskyldighet för järnväg i en interpellation av den 6 november 1962, ställd till dåvarande kommunikationsministern Skoglund. I interpellationen kritiserade jag gällande lagstiftning och frågade statsrådet om han ansåg att lagstiftningen rörande stängselskyldighet för järnväg var tillfredsställande med tanke på att järn-

*Stängselskyldighet
för järnväg m. m.*

vägarna i allt större utsträckning passerar genom tätbebyggda områden. Bakgrunden till interpellationen var några allvarliga olyckor med dödlig utgång. Troligen hade dessa olyckor kunnat undvikas om stängsel hade varit uppsatt utmed järnvägen.

Svaret på min interpellation erhöll jag den 7 december 1962. Av svaret framgick att SJ som allmän princip tillämpar att erforderliga stängsel uppsätts på SJ:s bekostnad där ny järnväg framdrages inom tätbebyggt område. I den mån mark exploateras intill redan befintlig järnväg, anses det ankomma på exploatören att svara för uppsättningen av de stängsel som kan anses påkallade. I övrigt var statsrådet ganska obenägen att gå med på att SJ skulle lagligen åläggas en ökad stängselskyldighet, vilket skulle betyda ökade kostnader för SJ. Även om åtgärder kan synas önskvärda för att minska olyckor av detta slag, måste sådana olyckor förebyggas på annat sätt.

Det är i stort sett ett sammandrag av det svar jag fick från dåvarande kommunikationsminister Skoglund.

Jag återkom i motionen 35 till 1964 års riksdag, där jag hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att åvägabränga sådan ändring i lagen om stängselskyldighet för järnväg att skyddad trafikbana garanteras. Motionen bifölls, och det tillsattes en utredning som sedermera framlade ett betänkande som låg till grund för propositionen 1975:67. Föreliggande utskottsbetänkande behandlar nämnda proposition jämte två motioner.

Herr Håkansson i Rönneberga har närmare kommenterat reservationen, och det finns ingen anledning för mig att förlänga debatten ytterligare. Samtidigt som jag uttalar min glädje över att vi äntligen fått en ändrad lagstiftning på hithörande område vill jag yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Persson i Heden m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Persson i Heden begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Persson i Heden m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Persson i Heden begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 214
Nej - 84
Avstår - 1

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Trafikutskottets betänkanden

Nr 16 med anledning av propositionen 1975:81 om ny organisation för luftfartsverket, m. m. jämte motioner

Nr 17 om uppskov med behandlingen av ytterligare vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Konsortialavtal om bildande av bolag för officiell provning

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 20 med anledning av propositionen 1975:49 om godkännande av konsortialavtal mellan staten samt Ångpanneföreningen och Tekniska Röntgencentralen AB om samarbete för bedrivande av officiell provning av tryckkärl och stationära lyftanordningar, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:49 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. anta förslag till lag om beslutanderätt för riksprovplats som ej är myndighet,

2. bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtal mellan staten å ena sidan samt Ångpanneföreningen och Tekniska Röntgencentralen AB å andra sidan i huvudsak efter de riktlinjer som angivits i propositionen,

3. till Teckning av aktier i ett aktiebolag för officiell provningsverksamhet på kapitalbudgeten för budgetåret 1975/76 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 2 040 000 kr.,

4. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för bolagets lån och förbindelser med sammanlagt högst 20 000 000 kr. inkl. ränta.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975:1908 av herr Carlstein (s) samt

1975:1982 av herrar Söderström (m) och Andersson i Örebro (fp), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1975:49.

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med avslag på motionen 1975:1982 i ifrågavarande del anta i propositionen 1975:49 framlagt förslag till lag om beslutanderätt för riksprovplats som ej är myndighet,

2. med bifall till motionen 1975:1982 i ifrågavarande del avslå propositionen 1975:49 såvitt den gällde bemyndigande för regeringen att godkänna visst konsortialavtal,

3. med anledning av propositionen 1975:49 i övrigt och med avslag på motionen 1975:1982 i övrigt

a) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om bildande av ett statligt aktiebolag för officiell provning,

b) till Teckning av aktier i ett aktiebolag för officiell provning på kapitalbudgeten för budgetåret 1975/76 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.,

c) uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för bolagets lån och förbindelser med sammanlagt högst 30 000 000 kr. jämte ränta,

4. avslå motionen 1975:1908 i den mån den inte tillgodosetts enligt utskottets hemställan under 3.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1975:1982 avslå propositionen 1975:49,

2. finna motionen 1975:1908 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Behandlingen av det ärende vars långa imponerande rubricering på föredragningslistan herr talmannen just läste upp har bjudit på några förbluffande turer. Det rör sig alltså här om organisationen av den officiella provningen av tryckkärl och stationära lyftanordningar.

Turen har inneburit att det förslag som kom från departementet slaktades i utskottet under benägen medverkan av representanterna för regeringspartiet. Den väsentliga, ledande tanken kom bort, att man skulle få till stånd ett bolag i vilket staten skulle ha aktiemajoritet i form av 51 % av aktierna och de två stora företagen i branscherna skulle ha resterande 49 % av aktiekapitalet. Ett par av kollegerna i regeringspartiet hade motionerat om att man skulle göra det uttalandet att den statliga andelen så småningom skulle vidgas och att man skulle undersöka möjligheten att också konsumenter i form av kommuner, kooperativa föreningar osv. skulle få medinflytande. Så väcktes en annan motion av representanten i näringsutskottet Sven G. Andersson i Örebro och av

Torsdagen den
22 maj 1975

*Konsortialavtal om
bildande av bolag
för officiell provning*

en moderat kollega. Den gick ut på att man inte skulle åstadkomma denna nya organisation förrän man tagit hänsyn till de erinringar som hade riktats mot uppläggningsfrågan från organisationerna av de besiktningsmän som stod utanför de stora organisationerna. Där innebar den märkvärdiga turen under behandlingen att Sven G. Andersson, trots att han själv var motionär, gick ifrån den motion som han var medansvarig för till 50 % och nu är på regeringspartiets sida. Det har vi från moderat håll däremot inte ansett oss kunna vara därför att vi menar att ärendet har handlagts på ett mindre lämpligt sätt.

Det tycks finnas någonting mellan 1 000 och 1 500 människor som är sysselsatta i denna verksamhet, antingen på basis av heltidsarbete eller på så sätt att de har det som extrasysselsättning vid sidan av annat arbete. De finner sig överkörda genom överenskommelsen; de anser det felaktigt att den träffats bara mellan staten och de stora organisationerna. De hade velat vara med under de förberedande diskussionerna, och de ifrågasätter om inte deras organisationer borde få vara med också som aktieägare.

I stället för den blandekonomiska uppläggningsfrågan som föreslogs av departementet har man nu kommit fram till en helstatlig lösning. Det kostar ungefär 3 miljoner mer för staten än det skulle ha kostat om man bestämt sig för den fördelning av aktiekapitalet som föreslogs av departementet, och det kostar också en peng i form av borgensåtagande för det ifrågasatta bolagets förbindelser. Denna lösning har förbluffande nog accepterats också på folkparti- och centerpartihåll, vilket innebär att de fristående organisationerna i ännu högre grad känner sig illa behandlade och utlämnade.

Nu har man visserligen gjort ett uttalande om att dessa organisationer och deras medlemmar skall få komma till tals i efterhand, men vad ett sådant löfte innebär kan ingen garantera. Har en överenskommelse väl träffats – det ligger nära till hands att notera detta – är förhandlingspositionen nog så svag för dem som tillfrågas först i efterskott.

Från moderat håll anser vi att sådana förhandlingar bör gå före beslutet och att ett beslut därför inte bör träffas i dag. Propositionen bör alltså avslås, och riksdagen bör uttala att förhandlingar bör upptas också med de icke-storas organisationer innan ett nytt förslag läggs fram.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 20 är föranlett av propositionen 49, vilken verkade helt oskyldig när man först fick den i sin hand – speciellt gäller detta för alla dem som inte är insatta i vad besiktningsverksamhet innebär.

Enligt propositionen fullföljs bara tidigare fattade beslut, varför ingen borde ha något emot att staten får ett avgörande inflytande över ett nytt bolag, då därigenom – som det heter i propositionen – kraven på opartiskhet och oberoende skulle kunna tillgodoses samtidigt som de

Torsdagen den
22 maj 1975

*Konsortialavtal om
bildande av bolag
för officiell provning*

befintliga resurserna på området skulle utnyttjas på lämpligaste sätt.

Officiell provning av tryckkärl och stationära lyftanordningar är en arbetarskyddsåtgärd som vidtas för att undvika olycksfall. Det är således ett skydd som samhället ger den enskilde.

I propositionen belyses de nuvarande förhållandena. Det framgår att ett flertal företag och enskilda är verksamma som godkända besiktningmän vad beträffar såväl tryckkärl som lyftanordningar. Med provning av tryckkärl anges 1 350 personer vara verksamma och med provning av lyftanordningar 550 personer. Jag har kollat dessa siffror och kommit underfund med att det är över 1 650 personer som är verksamma med provning av tryckkärl.

De dominerande företagen på området är Ångpanneföreningen med 850 anställda, Tekniska Röntgencentralen med 400, Elektriska Prövningsanstalten med 180 och AB Materialröntgen med 100 anställda. Detta skulle innebära att det utöver dem som enligt propositionen går in i avtalet finns ungefär 650 besiktningmän som arbetar antingen i småföretag eller som enskilda.

På s. 9 i propositionen säger departementschefen dels att provningsverksamheten är splittrad på ett flertal företag och att den förekommande konkurrensen är ägnad att rubba allmänhetens förtroende för det skydd som provningen skall ge, dels att sakkunskapen hos de verksamma är mycket stor och att inga missförhållanden förelegat vid den praktiska verksamhet som bedrivits. Denna sakkunskap anser departementschefen vara en väsentlig tillgång som bör utnyttjas på bästa sätt vid skapande av riksprovplats. Man frestas fråga sig, herr talman, vilken av de här oförenliga ståndpunkterna som departementschefen verkligen har.

Nu löser han problemet genom att göra ett avtal med två av de på marknaden verksamma företagen, vilket i sin tur innebär att samtliga andra företag ställs utanför avtalet. Han lägger ned stor omsorg på att personalen vid Ångpanneföreningen och Tekniska Röntgencentralen skall få sina berättigade krav på anställningstrygghet och likvärdiga anställningsvillkor tillgodosedda vid bildandet av det nya bolaget. Men för de övriga – som är lika många till antalet – har han ingenting till övers. Deras anställningstrygghet och anställningsvillkor blir en chimär. Visserligen föreslås en samrådsgrupp, som skall komma till stånd när det hela är klart, men den kan inte på något sätt ersätta det naturliga krav på lika behandling som personal inom den sektor som ställs utanför avtalet måste ha.

Allra märkligast är att detta tillvägagångssätt föreslås tillämpat sedan riksdagen helt nyligen antagit flera nya lagar i syfte att trygga anställningsskyddet för alla befattningshavare i olika former. Borde då inte staten i första hand gå före med gott exempel i stället för att som nu på ett flagrant sätt sätta sig över trygghetslagarna? Skulle ett privat företag ha handlat på liknande sätt, hade med säkerhet reaktionerna blivit både hårda och kännbara.

I våra fack lög i dag tidningen Byggnadsarbetaren, där på första sidan

Torsdagen den
22 maj 1975

*Konsortialavtal om
bildande av bolag
för officiell provning*

visas en del av de remissvar som skall avges i samband med trygghetslagarna. Rätt till medbestämmande anser byggnadsarbetarna att man skall ha i alla frågor. När det gäller den offentliga sektorn anser de att sådan rätt skall finnas i alla frågor som ej upphäver politiska beslut. Jag tycker detta säger ganska mycket.

Kan någon förklara för mig varför exempelvis Elektriska Prövningsanstalten och AB Materialröntgen med sina 290 anställda skall ställas utanför det förslag till avtal som träffats? Hur skall det gå för dessa anställda och deras företag? Hur skall det bli med dessa företags fortsatta existens? Vad blir det av deras tillgångar i form av specialverktyg och maskiner? Vad blir de värda, om företagen tvingas att lägga ned sin verksamhet?

Om det hade funnits någon allvarlig tanke bakom samrådsgruppen, borde detta samråd ha ägt rum innan något avtal slutits. Man får nu ett starkt intryck av att hela förfarandet har skett bakom stängda dörrar, dit endast de berörda parterna haft tillträde och vetskap om vad som skulle ske.

När remissvar skulle avges på en departementspromemoria från 1973 var det Ångpanneföreningen och Tekniska Röntgencentralen, dvs. de föreslagna parterna i avtalet, som gavs tillfälle att avge sina svar. De övriga företagen visste inte om någonting förrän de informerades via en cirkulärskrivelse från arbetarskyddsstyrelsen i juni 1974. Därefter har industridepartementet fått flera förslag till en bättre utformning av avtalet genom olika skrivelser som lämnats, men någon hänsyn till detta tycks inte ha tagits.

Jag har för egen del reagerat mot detta förfarings sätt, som jag anser vara mycket klandervärdt och knappast kan kallas demokratiskt. I min motion nr 1982 har jag främst påpekat aspekten med trygghet i anställningen, som jag anser bör tillmätas den allra största betydelse. Innan den frågan är löst bör inget avtal godkännas, och därför har jag yrkat avslag på ett godkännande.

Tydligen har min motion nu vållat mycket huvudbry i utskottet, där man försökt att på ett så skonsamt sätt som möjligt avstyrka den. Den slutliga skrivningen är i själva verket en ren tillstyrkan med undantag av att bolagsbildningen föreslås. Att så sker anser jag vara en logisk vurpa. Om nu utskottets majoritet – socialdemokrater, centerpartister, folkpartister och kommunister – anser frågan om bolagets framtida verksamhet vara så viktig, att förutsättningarna för detta utan dröjsmål skall klargöras redan innan bolaget bildas, borde betänkandet utmynna i att förslaget återremitterades i avvaktan på att resultatet från den planerade samrådsgruppens arbete blir klart. Speciellt med tanke på de olika förslag som tidigare inkommit från olika berörda parter kunde det förväntas att resultatet av samrådsgruppens arbete skulle bli ett bolag där de verk samma organisationerna erbjöds delägarskap. Genom att redan nu fastställa bolagsformen omöjliggörs emellertid ett förutsättningslöst utredningsresultat, varför man kan befara att minst 50 % av de i branschen

verksamhet kommer att bli utslagna – möjligen med en nådatid på några år.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Som vi redan har hört av de föregående talarna har vi här att ta ställning till ett regeringsförslag om godkännande av ett konsortialavtal mellan staten, Tekniska Röntgencentralen och Ångpanneföreningen om samarbete för bedrivande av officiell provning av tryckkärl och stationära lyftanordningar.

Vi har här i riksdagen tidigare antagit vissa riktlinjer för den officiella provningsverksamheten i landet, vilka senare har kompletterats med lagstiftning om s. k. riksprövningsplatser. Syftet med hela denna lagstiftning är ju att få klara ansvarsförhållanden på hela detta mycket skiftande område och att skapa garantier för att verksamheten bedrivs opartiskt. I propositionen föreslås bildandet av ett aktiebolag, i vilket staten skall äga 51 % samt Ångpanneföreningen och Tekniska Röntgencentralen vardera 24,5 % av aktierna.

Nu är det ju bekant att ett antal andra såväl större som mindre bolag och företag bedriver sådan provningsverksamhet som det här är fråga om, alltså inte endast Ångpanneföreningen och Tekniska Röntgencentralen. Förslaget har därför, som vi kan se i betänkandet, kommit att vålla viss irritation dels bland de företag som skulle ställas utanför det nya bolaget, dels bland dessa företags anställda vilket i och för sig är förståeligt. Att det efter det att det nya bolaget har bildats skulle tillsättas en samrådsgrupp för att ta itu med övergångsproblemen är en av de åtgärder som man har vänt sig mot, och det kan inte heller betraktas som tillfredsställande.

I de två motioner som har väckts i anledning av propositionen uttalas otillfredsställelse med det föreliggande förslaget till konsortialavtal, och den ena motionen utmynnar i ett krav på avslag på propositionens förslag. Inte heller utskottet har vid sina överväganden kommit fram till att det föreliggande förslaget till avtal kan tillstyrkas. Detta gäller såväl utskottsmajoriteten som reservanterna.

Med hänsyn bl. a. till bolagets uppgifter och den opartiskhet som hela denna verksamhet vilar på har vi som bildar utskottsmajoriteten ansett det bättre att ett bolag bildas i vilket staten äger samtliga aktier. Vi anser det angeläget att ett sådant bolag kommer till stånd och kan börja sin verksamhet så snart som möjligt. För ändamålet föreslår vi att 5 milj. kr. ställs till förfogande för aktieteckning, och vi föreslår också att ett garantibelopp på högst 30 milj. kr. jämte ränta ställs till förfogande för det nya bolaget.

Vi föreslår, vilket framgår av utskottsbetänkandet, att redan innan bolaget bildas den planerade samrådsgruppen kommer till stånd och får överväga såväl organisationsfrågor som de andra frågor som hänger samman med det nya bolagets övertagande av verksamheten. Härmed menar

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Konsortialavtal om
bildande av bolag
för officiell provning*

Torsdagen den
22 maj 1975

*Konsortialavtal om
bildande av bolag
för officiell provning*

vi att också de frågor som gäller besiktningsmännens berättigade krav på trygghet i sysselsättningen bör kunna tillgodoses.

I reservationen från moderat håll har man, som vi hört av herr Regnéll, inte kunnat ansluta sig till bildandet av ett helstatligt bolag. Man önskar i stället att alla företag inom branschen av någorlunda omfattning borde bli delägare i bolaget. Vi anser med hänvisning till vad jag tidigare anfört att denna form inte är den bästa.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Föregående talare har till alla delar redogjort för propositionens innehåll och även för den motion som herr Söderström och jag väckt i det här ärendet. Herr Regnéll riktade en viss kritik mot att jag så att säga hade sprungit ifrån motionen. Jag tror att det är en missbedömning. Om herr Regnéll hade lysnat till herr Söderströms anförande, hade han fått höra att det väsentliga med den motion herr Söderström och jag hade tillsammans var att trygga anställningsförhållandena för dem som stod på sidan om det tilltänkta konsortialavtalet. Det har varit den springande punkten i den här frågans behandling i utskottet. Herr Regnéll känner väl också till att det varit flera turer fram och tillbaka innan vi kom fram till en skrivning. Jag håller med herr Söderström i hans synpunkter i fråga om demokratin. Dessa har varit helt åsidosatta i propositionen när den gäller dem som står vid sidan av detta avtal.

Såsom utskottet nu skriver var det väsentligt – detta tycker jag är helt avgörande i det här fallet – att samrådsgruppen sammanträder innan bolaget bildas, så att den då får ta ställning till de frågor som berör sysselsättning och anställningsförhållanden. Detta var det väsentliga, och det vill jag understryka.

Det skall väl inte heller undanhållas kammaren att det förekommit många turer vid sidan om, och i stort sett var vi överens om den sistnämnda skrivningen ända tills det skiftades plats vid utskottsbordet. Men nu ligger ärendet här, och jag biträder utskottets förslag.

Vi skall också komma ihåg att statens provningsanstalt tidigare har klarat av sin uppgift när det gäller riksprovplats för grävmaskiner. Den här uppgiften har tidigare varit föremål för behandling här i riksdagen.

Jag förutsätter att den överläggning som skall ske i samrådsgruppen medför att de frågor som vi varit oroliga för när vi skrev motionen skall lösas. Jag tror inte heller att det innebär någonting av Pandoras ask att det kommer att bli ett statligt bolag som skall svara för skötseln.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Herr Bengtsson i Landskrona motto var väl att det här kommer att ordna sig. Jag är tyvärr inte så säker på det.

Vi har ett exempel från en riksprovplats för grävmaskiner som redan är i verksamhet. En bekant till mig som varit besiktningsman i 15–20

*Konsortialavtal om
bildande av bolag
för officiell provning*

är har sysslat just med den här frågan. Han hade ett eget företag som han skötte tillsammans med sin fru. Han fick bara en skrivelse där det omtalades att det skulle bli en riksprovplats och en ny organisation. Han fick inte fortsätta med sin verksamhet. Riksprovplatser skulle upprättas på tre olika orter. Det behövdes tre chefstjänstemän och tolv vanliga besiktningssingenjörer. Han fick möjlighet att söka en sådan tjänst. 80 personer sökte till de 15 tjänsterna. 15 blev antagna och 65 blev alltså utan tjänst. Lönerna var 4 860 kr. för de tre som blev förste besiktningssmän och 3 395 kr. i månaden för de övriga tolv. Hans valmöjligheter ansåg han själv vara lika med noll. Han stod inför ett ultimatum. Hans firma blev värdelös, den kunde inte säljas till någon annan och hans fru blev också utan inkomster. Han hade köpt olika specialinstrument under årens lopp för ungefär 100 000 kr. Dem får han nu lägga på hyllan.

Kan herr Bengtsson i Landskrona svara mig: Vad skall de här 65 besiktningssmännen göra, som inte blev antagna i det nya bolaget och som inte kan fortsätta i sin gamla verksamhet?

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Herr Söderström vill göra gällande att mitt motto skulle vara att det här nog kommer att ordna sig. Ja, jag är alldeles övertygad om att det här kommer att ordna sig.

Vi har i utskottets skrivning förutsatt att förhandlingar skall upptas omedelbart, innan denna verksamhet dras i gång och innan bolaget bildas. Då kommer man att ingående få diskutera igenom dessa frågor med dem som nu bedriver sådan verksamhet och även med de anställda inom de här företagen. Nu är det naturligtvis uppenbart – eftersom vi kan konstatera att det rör sig om mellan 1 000 och 1 500 personer som har sysselsättning inom den här verksamheten – att det inte går att bereda alla anställning i det nya bolaget. Det förhåller sig nämligen på det sättet att många av dem har detta som deltidssyssla. Därför blir det de kommande förhandlingarna som får lösa de här problemen. Jag ser inte detta som oöverstigliga svårigheter, utan jag är övertygad om att det kommer att ordna sig.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag skulle ingenting högre önska än att herr Bengtsson i Landskrona finge rätt i sina förhoppningar. Men tyvärr befarar jag att han inte kommer att få det.

Låt mig på en gång säga att jag inte alls talar för dem som har detta som deltidssjobb utan för dem som har det som heltidssysselsättning. De andra klarar sig ändå. Men, med säkerhet kommer några hundra, om jag tar till försiktigt, att råka ut för samma situation som drabbade dem jag talade om när det gällde grävmaskinplatserna. Var och en som ställs utan sysselsättning anser jag vara en människa för mycket som råkar ut för detta på grund av de viktiga åtgärderna.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Ändring i byggnads-
stadgan*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 44
Avstår - 1

§ 10 Ändring i byggnadsstadgan

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 25 med anledning av propositionen 1975:83 med förslag till ändring i byggnadsstadgan (1959:612) jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975:83 föreslagit riksdagen att anta inom bostadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612).

I propositionen lades fram förslag som innebar att samma krav skulle ställas på utformningen av alla bostäder avsedda för varaktigt bruk oavsett om de var belägna i flerfamiljshus eller småhus. I propositionen hade vidare föreslagits att krav på uterum och hiss infördes i byggnadsstadgan.

I propositionen hade också föreslagits att för byggnad med bostadslägenhet skulle på tomt eller på utrymme som var gemensamt för flera bostadslägenheter finnas tillräckligt stor friyta som var lämplig för lek och utevistelse. Som en följd av detta förslag hade föreslagits ändring i bestämmelserna om byggnadslovshandlingar.

De föreslagna ändringarna, som syftade till att möjliggöra en sammanföring av gällande anvisningar och praxis vid granskning för statliga bostadslån med bestämmelserna i Svensk Byggnorm, var avsedda att träda i kraft den 1 januari 1976.

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1975:301 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställd att riksdagen beslutade

d. att hos regeringen anhålla att regeringen innevarande år framlade förslag om att återställa den före den 1 januari 1971 gällande glesbebyggelserätten genom att i byggnadslagen återinföra de bestämmelser om rätt till bebyggelse som gällde i byggnadslagen före 1971 samt upphäva de år 1971 och 1972 nyinförda bestämmelserna i dessa hänseenden,

g. att hos regeringen som sin mening ge till känna vad som i motionen anförts beträffande kommuns möjlighet att belägga mark med långvariga byggnadsförbud,

1975:303 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade att uttala att endast samhällsägdd mark fick stadsplanläggas (yrkandet B),

1975:406 av herr Blomkvist m. fl. (s),

1975:409 av fru Fredrikson m. fl. (c),

1975:656 av herr Johansson i Hällsta m. fl. (c),

1975:661 av herr Ulander m. fl. (s),

1975:976 av herr Winberg m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen gav regeringen till känna att fri glesbebyggelserätt på landsbygden borde återinföras i syfte att underlätta för jordbruket att utnyttja den expanderande fritidssektorn som binäring,

1975:1749 av herr Adolfsson m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen uttalade som sin mening att byggnadsrätten borde bibehållas,

1975:1756 av fru Fränkel m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1975:1758 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 5),

1975:1759 av herr Granstedt m. fl. (c),

1975:1760 av herr Helén m. fl. (fp),

1975:1770 av fru Johansson i Uddevalla (s) och fru Ström (s),

1975:1773 av herr Josefson (c) samt

1975:1774 av herr Lidgard m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande riktlinjer för markpolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1758, yrkandet 1,

2. beträffande en förändring av markpolitiken att riksdagen skulle avslå a. motionerna 1975:301, yrkandet d i motsvarande del, 976 och 1749, b. motionen 1975:303, yrkandet B,

3. beträffande ökat medbestämmande att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1760,

4. beträffande uttalanden om glesbebyggelse m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1758, yrkandet 5,

Torsdagen den
22 maj 1975

*Ändring i byggnads-
stadgan*

5. beträffande ett förenklat planförfarande att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1774,
6. beträffande långvariga byggnadsförbud att riksdagen skulle avslå motionen 1975:301, yrkandet g,
7. beträffande permanent boende i fritidsbostäder att riksdagen skulle avslå motionen 1975:656,
8. beträffande fullföljdsförbudet i 149 § byggnadslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1773,
9. beträffande tillgänglighetskrav och krav på hiss att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:661, 1756 och 1770,
10. beträffande ändring av 7, 46, 47, 53 och 55 §§ byggnadsstadgan att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade lagförslaget,
11. beträffande handikapporganisationers medverkan m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:409,
12. beträffande arbetslokaler att riksdagen skulle avslå motionen 1975:406,
13. beträffande plast som byggnadsmaterial att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1759.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande riktlinjer för markpolitiken av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. beträffande förändring av markpolitiken

a. av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionerna 1975:301, yrkandet d i motsvarande del, 976 och 1749 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anför,

b. avslå motionen 1975:303, yrkandet B,

b. av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle

a. avslå motionerna 1975:301, yrkandet d i motsvarande del, 976 och 1749,

b. med bifall till motionen 1975:303, yrkandet B, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anför,

3. beträffande långvariga byggnadsförbud av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:301, yrkandet g, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande uttalanden om glesbebyggelse m. m. av fru Olsson i

Hölö, herr Mattsson i Skee samt fru Andersson i Hjärtum (samtliga c).

2. beträffande byggnadsstadgan m. m. av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m).

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

*Ändring i byggnads-
stadgan*

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Civilutskottets betänkande nr 25 tar upp två från varandra ganska skilda frågor. Den ena gäller behandlingen av propositionen 83 om ändringar i byggnadsstadgan. Det gäller kraven på utformningen av bostäder i flerfamiljshus och småhus. Det kan vara fråga om krav på uterum, hiss, friyta lämplig för lek och utevistelse och liknande.

Från moderata samlingspartiets sida övervägde vi att väcka motion i anslutning till propositionen och där uttala oss för en förenkling av normerna, men med tanke på det fortsatta lagstiftningsarbetet gjorde vi inte det. I själva utskottsbehandlingen nöjde vi oss med att i ett särskilt yttrande uttala oss emot den alltmer ökande byråkratien på det här området.

I betänkandet har också motioner om markpolitiken behandlats. Centerpartiet väckte under den allmänna motionstiden en motion i det ämnet, och det första yrkandet gäller de allmänna riktlinjerna för markpolitiken. Utskottsmajoriteten har anslutit sig till centerpartiets syn på denna fråga. Även om jag gott kan erkänna att vissa formuleringar i centerpartimotionen kan uppfattas så att centerpartiet håller på att göra en försiktig reträtt, återfinns det dock andra formuleringar som är litet för, låt mig säga dunkla för att vi i moderata samlingspartiet skulle kunna acceptera dem. Därför har vi i reservationen 1 velat markera att vi tar klart avstånd från den utvidgade marksocialism som vi har fått vara med om under senare år. Vi tar klart avstånd från att man steg för steg minskat rättstryggheten i enskilt ägande.

I reservationen 2 a ansluter vi oss till den uppfattning som har framförts i moderatmotioner om markpolitiken. Jag kan sammanfattningsvis säga att här framförs krav på att läget när det gäller markpolitiken bör återföras till tiden före 1971. Således anser vi att den fria glesbebyggelserätten bör återinföras.

I den moderata partimotionen vänder vi oss vidare mot de långvariga byggnadsförbuden. Också det är en fråga som kammarens ledamöter känner igen sedan tidigare behandling under de senare åren. Vi uppskattar naturligtvis att utskottsmajoriteten har instämt i syftet med yrkandet och vänt sig mot de långvariga byggnadsförbuden. Men vi har ändå med reservationen 3 velat markera att det snabbt måste bli ett slut på dessa långvariga byggnadsförbud.

Herr talman! Med hänvisning till den sena tidpunkten begränsar jag mitt inlägg till detta, även om ärendets vikt sett från moderat synpunkt motiverar en avsevärt längre behandling. Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 a och 3.

Torsdagen den
22 maj 1975

*Ändring i byggnads-
stadgan*

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Under många år har frågan om markspekulation och markvärdestegring intagit en central roll i de bostadspolitiska diskussionerna. Markvärdena har under efterkrigstiden stigit på ett svindlande sätt. Under perioden 1945–1970 beräknas markvärdena i hela landet ha stigit med omkring 400 % och i Stockholm med omkring 700 %.

Det är nödvändigt att kommunerna ges bättre möjligheter att föra en aktiv markpolitik, om man skall kunna bedriva en bra samhällsplanering och en socialt inriktad bostadspolitik. En grundläggande förutsättning måste då vara att man på ett effektivt sätt kan disponera över den mark som behövs för samhälls- och bostadsbyggande, vilket också förutsätter långsiktiga markförvärv till rimliga priser.

I motionen 303 har vi från vpk – som ett led i att hindra privatbyggmästare och andra privata intressenter från att göra sina vinst- och spekulationsintressen gällande – föreslagit att endast samhällsägda mark får stadsplanläggas. Den enda effektiva metoden att stoppa markpristegringen och kapitalintressena samt förhindra den del av hyresutplundringen som beror på markspekulationen är att samhället blir ägare till all mark avsedd för samhälls- och bostadsbyggande.

Det är klart att dessa krav är oförenliga med den kapitalistiska konkurrensen på bostadsmarknaden och de marknadskrafter som regeringen underlåter att ta itu med. Om de boendes – hyresgästernas – intressen på ett riktigt sätt skall kunna tillgodoses måste också samhället genom kommunerna och bostadskooperationen äga och förvalta alla flerfamiljshus.

De förbättringar som under senare år har vidtagits då det gäller kommunernas möjligheter att tillgodose sina markbehov, bl.a. införandet av markvillkoret, har inte löst frågan om kommunernas möjligheter att driva en aktiv markpolitik och tränga tillbaka privata kapitalintressen. Privata fastighetsägare engagerar sig alltmer i både exploaterings- och saneringsområden, ofta med hjälp av statliga lån.

Vi anser det vara naivt att tro att man kan fortsätta och låta markaffärer, bostadsbyggande och ägande/förvaltning vara beroende av de s. k. marknadskrafterna, om man vill komma till rätta med de stora problem som hänger samman med boendet. Det är bara stora samhälleliga engagemang som kan garantera en tryggad mark- och bostadsförsörjning till rimliga kostnader.

De privata företagen har, trots att en allt större andel allmännyttiga och kooperativa företag står som ägare och förvaltare av flerfamiljshus, ett alltför stort inflytande genom sitt markäggande. Från vpk:s sida anser vi att det kommunala markmonopolet skall utökas så att samhälleligt-kommunalt ägande av marken är en förutsättning för att stadsplanläggning skall kunna ske. Därigenom skulle man få en nödvändig förstärkning av samhällsintressena och kunna skapa ett verkligt samhälleligt planmonopol utan begränsningar på grund av enskilda ekonomiska intressen. Man skulle då också snabbt kunna komma till rätta med pro-

blemen med markprisutvecklingen som nyligen diskuterades här i kam-
maren i anslutning till bl. a. vpk:s förslag om ändringar i förköpslagen.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till reservationen 2 b vid ci-
vilutskottets betänkande nr 25.

Herr JOHANSSON i Hållsta (c):

Herr talman! Att jag begärt ordet beror på att jag kommer från vårt
lands "mesta fritidskommun", Norrtälje, och att jag med anledning därav
i motionen 656 tagit upp problemen med permanentboende i planlagda
fritidsområden.

Det visar sig att människorna från det centraliserade Storstockholms-
området får en allt starkare längtan att bosätta sig i glesbygden. Därför
börjar man i allt högre grad att permanent bosätta sig i sina fritidsbostäder.
Vid exploateringen av ett fritidsområde fastställer man exploaterings-
graden efter den kollektiva vattentäktens kapacitet, och för fritidsboende
beräknas vattenåtgången till 300 l per tomt och dygn. För permanent
boende är motsvarande siffror 700 l.

Om den ena efter den andra nu börjar bosätta sig permanent i dessa
områden, kan konsekvenserna bli att vattentillgången blir otillräcklig.
För att gardera sig mot detta blir det allt vanligare att de som bosätter
sig permanent upptar egen vattentäkt på sin tomt. Vilka hygieniska kon-
sekvenser detta kan medföra, då tomterna i regel inte är större än 2000
m² och man där har infiltration av bad-, disk- och tvättavloppsvattnet
vet man inte, men stor risk föreligger att vattentäkten förorenas. F. n.
förhindrar ingen lagstiftning någon tomtägare att vidta de åtgärder jag
berört. Men om åtgärderna leder till att vattentäkten skulle bli otillräcklig
eller rent av förorenad, blir konsekvenserna för de oskyldiga tomtägarna
i kollektivet svåra. Vem skall då klara upp problemen?

Herr talman! Den som lever nära de här problemen är oroad över
den pågående utvecklingen, och snabba åtgärder måste till innan pro-
blemen blir så stora att de i berörda områden blir omöjliga att lösa. Jag
har inget yrkande, men mot bakgrunden av det anförda anser jag det
angeläget med en noggrann undersökning av de nu rådande förhållandena
i enlighet med motionens syfte.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 25 behandlas en del frågor
med anknytning till byggnadslagen och byggnadsstadgan. Jag vill börja
med att något kommentera det som berörs under rubriken Byggnads-
stadgan.

Utskottets betänkande grundar sig på propositionen 83, där regeringen
föreslår vissa förändringar nu och dessutom redogör för det arbete med
ändring av byggnormerna som pågår. Utskottet ansluter sig helt till de
förslag som framläggts i propositionen. Utskottet har också behandlat
motioner angående tillgängligheten till byggnader för människor med
handikapp av något slag, och vi har med hänvisning till det ställnings-

*Ändring i byggnads-
stadgan*

tagande som gjorts med anledning av propositionen inte funnit anledning att nu föreslå riksdagen några konkreta ändringar utan avvaktar den redovisning av omarbetningen som utlovats.

Under samma rubrik behandlas motioner med förslag att olika organisationer skall bli remissorgan i planeringsarbetet och att organisation skall kunna vara part i byggnadslovsärenden. I de här två avseendena hänvisar utskottet till att när det gäller möjligheterna att vara remissorgan i planarbetet så är det en fråga som kommer att ytterligare penetreras och bli föremål för proposition med anledning av bygglagutredningens betänkande. När det gäller en organisations möjlighet att vara part i byggnadslovsärenden hänvisas också till det förslag som beräknas bli framlagt på basis av arbetsrättskommitténs betänkande.

Civilutskottet har tidigare i fråga om bygglagutredningen och den tänkta reformeringen av bygglagen föreslagit riksdagen – och riksdagen har beslutat på det sättet – att man inte under det arbete som pågår skulle göra några uttalanden om inriktningen av arbetet. Bl. a. föreslog civilutskottet detta när propositionen 150 år 1974 angående bostadspolitikens behandlades.

Jag vill framhålla angelägenheten av att vi i riksdagen får en samlad redovisning av den omarbetning av bygglagen som beräknas komma att ske och att det inte blir ett över flera år i flera etapper utsträckt arbete. Det är ett mycket viktigt lagstiftningsområde, och det är angeläget för partier, utskott och kammare att få ett samlat förslag, så att det blir möjligt att se vilka effekter det beslut får som riksdagen slutgiltigt fattar. Det måste alltså finnas möjlighet att bedöma hur bygglagen i verkligheten kommer att fungera.

Det finns ytterligare argument för att vi snart behöver få ett samlat förslag till ändring av bygglagen, och det är det planarbete som under innevarande år, under 1976 och antagligen också under 1977 utförs i kommunerna med anledning av de fysiska riksplaneprogrammen. Det är ju angeläget att detta arbete i slutskedet kan äga rum under en modern lagstiftning. Vi är överens om principen att en sådan ny lagstiftning skall ge möjlighet till ett starkt lokalt inflytande genom det kommunala planeringsansvaret och att det skall ge utrymme för demokrati i planeringsprocessen på så sätt att medborgare och organisationer har möjlighet att på ett tidigt stadium påverka planarbetet.

Det är med hänvisning till bygglagreformen som civilutskottet, i anledning av de motioner som väckts inom detta avsnitt, föreslår att riksdagen inte nu skall fatta något beslut om ändringar i byggnadslagen. Vi föreslår alltså avslag på de motioner där det yrkats ändringar inom avsnitten besvärsrätten, de långvariga byggnadsförbuden och markpolitiken.

Jag yrkar, herr talman, bifall till civilutskottets hemställan.

Sedan vill jag säga några ord om det särskilda yttrande som vi centerledamöter i civilutskottet har fogat till betänkandet. Det gäller ett motionsledes framfört yrkande om att riksdagen skulle upprepa sitt 1971

och 1972 gjorda uttalande att glesbebyggelsen inte skall hindras och att den för stora delar av landet är den lämpliga byggnadsformen. Vi har funnit att tillämpningen, framför allt från regionala organ, ofta inte är i överensstämmelse med andan i riksdagsuttalandet utan att man i stället gör en restriktiv tolkning med ledning av den utformning som byggnadslagen har efter riksdagens beslut i anledning av propositionen 118 år 1971, då vissa närmare definitioner gjordes av vad som skulle anses vara tätbebyggelse.

Vi har inte funnit anledning att följa upp frågan reservationsledes utan har nöjt oss med att framföra våra synpunkter i ett särskilt yttrande. Det är möjligt att det med tiden krävs att även detta utformas i lagtext. Det finns anledning för oss att återkomma, om inte annat så i samband med den reformering av byggnadslagen som jag tidigare hänvisat till.

De inlägg som reservanterna här gjort har varit mycket försiktiga, och de har inte tagit upp någon principiell debatt om markpolitiken. Jag har inte heller nu anledning att gå in i några kommentarer till de inlägg som gjorts, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252

Nej - 42

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reser-

Torsdagen den
22 maj 1975

*Ändring i byggnads-
stadgan*

vationen nr 2 a av herrar Wennerfors och Adolfsson samt 3:o reservationen nr 2 b av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wennerfors begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 2 antar reservationen nr 2 a av herrar Wennerfors och Adolfsson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 b av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 44
Nej - 19
Avstår - 230

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 a av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 42
Avstår - 1

Punkterna 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 88

Torsdagen den
22 maj 1975

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Ändring i byggnadsstadgan

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 41
Avstår - 2

Punkterna 7-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 11 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle kulturutskottets betänkande nr 12 och konstitutionsutskottets betänkande nr 13 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt jordbruksutskottets betänkanden nr 13 och 14 sättas sist.

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 23.51.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert